

LATVIJAS UNIVERSITĀTE
ĢEOGRĀFIJAS UN ZEMES ZINĀTŅU FAKULTĀTE
VIDES ZINĀTŅU NODAĻA

Vides zinātņu programmas

2. kursa studentes

Žanetes Mārtužas

Matr. Nr VidZ 040007

Maģistra darbs

**BALVU PILSĒTAS ATTĪSTĪBAS POLITIKAS VĒRTĒJUMS
ILGTSPĒJĪBAS KONTEKSTĀ**

Darba vadītājs:
Doc. Kristīne Āboliņa

Rīga 2009

SATURA RĀDĪTĀJS

ANOTĀCIJA	4
SUMMARY	5
IEVADS	6
1. PILSĒTVIDES ILGTSPĒJĪGAS ATTĪSTĪBAS POLITIKAS NOSTĀDŅU IZSTRĀDES NEPIECIEŠAMĪBA	8
2. PILSĒTVIDES ILGTSPĒJĪGAS ATTĪSTĪBAS POLITISKĀS NOSTĀDNES STARPTAUTISKAJOS UN LATVIJAS VALSTS POLITIKAS PLĀNOŠANAS DOKUMENTOS	12
2.1. POLITIKAS PAMATNOSTĀDNES STARPTAUTISKAJOS DOKUMENTOS	12
2.1.1. Bruntlandes atskaite (Mūsu kopīgā nākotne), Pasaules Vides un Attīstības komisijas ziņojums ANO	12
2.1.2. Apvienoto Nāciju Organizācijas 1992. gada konferences „Vide un attīstība” nozīme	13
2.1.3. Johannesburgas sammita (Rio + 10) uzdevumi	15
2.1.4. Olborgas harta – Eiropas ilgtspējīgas attīstības noteikumi	17
2.1.5. Olborgas saistības	18
2.1.6. Leipcigas harta par ilgtspējīgām Eiropas pilsētām	19
2.1.7. Ilgtspējīgas attīstības rādītāji	21
2.2. LATVIJAS VALSTS POLITIKAS PLĀNOŠANAS DOKUMENTOS IESTRĀDĀTĀS NOSTĀDNES PAR PILSĒTVIDES ILGTSPĒJĪGU ATTĪSTĪBU	22
2.2.1. Latvijas ilgtspējīgas attīstības pamatnostādnes	23
2.2.2. Latvijas Republikas plānošanas reģioni	24
2.2.3. Ilgtspējīgas attīstības rādītāji Latvijā	26
3. PĒTNIECISKĀ DARBA MATERIĀLI UN METODES	28
4. BALVU PILSĒTAS ILGTSPĒJĪGAS ATTĪSTĪBAS PROGRAMMA UN TĀS NOVĒRTĒJUMS ATBILSTOŠI OLBORGAS SAISTĪBĀM	30
4.1. BALVU PILSĒTAS RAKSTUROJUMS	30
4.2. BALVU PILSĒTAS TERITORIJAS ATTĪSTĪBAS PROGRAMMA	35
4.3. BALVU PILSĒTAS TERITORIJAS ATTĪSTĪBAS PROGRAMMAS 2007.–2010. GADAM ATBILSTĪBA OLBORGAS SAISTĪBĀM	37
4.3.1. Balvu pilsētas teritorijas attīstības programmas 2007.—2010. gadam mērķu atbilstība Olborgas saistībām	38
4.3.2. Balvu pilsētas teritorijas attīstības programmas 2007.—2010. gadam rīcību atbilstība Olborgas saistībām	39
4.3.3. Balvu pilsētas teritorijas attīstības programmas 2007.—2010. gadam mērķu un rīcību atbilstība Olborgas saistībām	41
5. SABIEDRISKĀS DOMAS IZPĒTE PAR BALVU PILSĒTVIDI	46
SECINĀJUMI	51
PRIEKŠLIKUMI TOPOŠAJAI BALVU PILSĒTAS ILGTSPĒJĪGAS ATTĪSTĪBAS PROGRAMMAI	52
IZMANTOTĀ LITERATŪRA	53
PIELIKUMI	56
1. Olborgas saistības	
2. Zemes sadalījums pa nekustamā īpašuma lietošanas mērķu grupām Balvu pilsētā	

3. Balvu pilsētas pašvaldības struktūra
4. Balvu pilsētas teritorijas attīstības programmas mērķu/rīcību salīdzinājums ar Olborgas saistībām

ANOTĀCIJA

Ilgospējīga pilsētu attīstība atrodas pasaules zinātnieku, stratēģu un ekonomistu uzmanības centrā kopš 1972. gada, kad Stokholmā notika ANO konference par vidi, to aktualizēja 1980. gadā sakarā ar Brandta komisijas ziņojumu “Ziemeļi–Dienvidi: programma izdzīvošanai” (*North—South: A Programme for Survival*) un 1987. gadā, kad tika uzklausīts un ņemts vērā Bruntlandes komisijas ziņojums. Tam sekoja vairāku nozīmīgu dokumentu un vienošanos izstrāde, kas nosaka pilsētu attīstības politikas nozīmi ilgtspējības kontekstā, uzsverot, ka daudzām problēmām un risinājumiem aizsākums rodams lokālās darbībās. Tāpēc vietējām pašpārvaldes struktūrām ir jāuzņemas galvenā loma ilgtspējīgas attīstības īstenošanā.

Darba mērķis ir novērtēt Balvu pilsētas attīstības politiku ilgtspējības kontekstā. Lai to sasniegtu, tiek analizēta pilsētas attīstības dokumentos iekļauto mērķu un prognozējamā darbības plāna atbilstība 2004. gadā izstrādātajām Olborgas saistībām.

Novērtējot Balvu pilsētas teritorijas attīstības programmas atbilstību Olborgas saistībām, tiek norādīts, kādi uzlabojumi nepieciešami, izstrādājot jaunu Balvu pilsētas attīstības programmu 2011.–2018. gadam.

Atslēgvārdi: *Ilgospējīga attīstība, Olborgas saistības, pilsētas attīstības politika, Balvu pilsētas attīstības programma.*

SUMMARY

Assessment of Development Policies in Balvi in the Context of Sustainable Development

Sustainable urban development is in the center of attention of world scientists, strategists and economists since 1972 when in Stockholm there was held the UN conference on the environment, it was updated in 1980 in connection with Brandt commission report “North-South: A program for Survival” and later in 1987 when there was heard out and taken into account Bruntland commission report. It was followed by elaboration of several significant documents and agreements determining significance of the urban development policy in the context of sustainability by accentuating that a beginning of solutions for many problems is to be found in local activities. Therefore namely local self-government structures should undertake a principal role in implementation of a sustainable development.

A goal of Work is to assess the Balvi town development policy in the context of sustainability. To achieve it, there is analyzed conformity of goals, included into the town development documents, and the predictable activities plan to Aalborg liabilities elaborated in 2004.

By assessing Balvi town territorial development program conformity to Aalborg liabilities, it is pointed out what improvements are necessary by elaborating a new Balvi town development program for the years 2011 – 2018.

Keywords: *sustainable development, Aalborg Commitments, urban development policy, Balvi town development program*

IEVADS

Ilgospējīgas attīstības termins ir samērā jauns. Tā definīciju joprojām pārskata un precizē. Katra konkrētā objekta izpēte atklāj kādu jaunu aspektu starp tā galvenajām sastāvdaļām – ilgtspējīgas attīstības ekonomiskajiem, sociālajiem un vides faktoriem. Šie faktori visuzskatāmāk redzami pilsētās. 21. gadsimtā pilsētās jau dzīvo lielākā daļa pasaules iedzīvotāju. Būtiski sarūk lauku apvidu apdzīvotība. Toties blīvi apdzīvotu centru skaits un pilsētu apdzīvotība kļūst aizvien raksturīgāka Eiropas Savienības teritorijas iezīme. Apjomīga cilvēku koncentrācija izvirza prasību, lai vide, kur viņi dzīvo un strādā, būtu cilvēkam draudzīga, lai nākotnē izlīdzinātos atšķirības starp bagātiem un ekonomiski mazāk labklājīgiem reģioniem. Gan valstu, gan katras atsevišķas pilsētas pārvaldei jāizstrādā individuālā attīstības politika ilgtspējas kontekstā. Vienlaikus attīstības politikai jāatbilst kopīgajiem mērķiem un uzdevumiem, kas definēti saistošajos starptautiskajos dokumentos.

Lai pilsētā veidotos veiksmīga ekonomiskā vide, nepieciešami izglītoti, darbspējīgi, pozitīvi domājoši cilvēki. Lai šādi cilvēki dzīvotu un strādātu attiecīgajā pilsētā, nepieciešama sakārtota, cilvēka garīgajām un materiālajām vajadzībām piemērota sociālā infrastruktūra un veselīga vide. Šo triju faktoru harmoniska attīstība ir katras valsts, pilsētas un pagasta mērķis, kura sasniegšanai nepieciešama attiecīga attīstības politika ilgtspējas kontekstā. Tā primārā sastāvdaļa ir savlaicīga plānošana, publiska plāna analīze un realizācija dzīvē.

Balvu pilsētas mājaslapā publiskai pieejai ir nodota Balvu pilsētas teritorijas attīstības programma 2007.–2010. gadam un Balvu pilsētas pašvaldības 2007. gada publiskais pārskats, kā arī citi dokumenti, kas atspoguļo pilsētas attīstību. Svarīga ir pilsētas attīstības programma, kas jāīsteno līdz 2010. gadam.

Balvu pilsētas teritorijas attīstības programmā 2007.–2010. gadam analizēti pašvaldības, cilvēkresursu, uzņēmējdarbības un pilsētvides esošā situācija un noteiktas to vajadzības, prioritātes un mērķi, kā arī pasākumi šo mērķu sasniegšanā.

Maģistra darba **mērķis** — novērtēt Balvu pilsētas attīstības politiku ilgtspējas kontekstā un izstrādāt priekšlikumus nākošajai pilsētas attīstības programmai.

Lai sasniegtu mērķi tika risināti sekojoši **uzdevumi**:

1. Iepazīties ar ilgtspējīgas attīstības politikas pamatnostādņem starptautiskajos dokumentos.
2. Iepazīties ar Balvu pilsētas teritorijas attīstības programmu.
3. Analizēt Balvu pilsētas attīstību ilgtspējas kontekstā, ievērojot Olborgas saistības.
4. Izstrādāt priekšlikumus Balvu pilsētas Domei pārvaldības pilnveidei, veidojot attīstības programmu līdz 2018. gadam.

Maģistra darba izstrādē tika analizēta Balvu pilsētas teritorijas attīstības programma 2007.—2010. gadam, novērtēta programmas mērķu un rīcību atbilstība Olborgas saistībās izvirzītajiem mērķiem, kā arī izmantota praktiskā darba pieredze, strādājot Balvu pilsētas Domē. Darba izstrādes gaitā gūtie secinājumi tiks apkopoti priekšlikumos Balvu pilsētas attīstības pilnveidei veicinot ilgtspējīgas attīstības principus. Priekšlikumus izmantos Balvu pilsētas attīstības programmas izstrādei. Balviem jāatrod savs ilgtspējīgas attīstības ceļš, integrējot ilgtspējīgas attīstības principus konkrētajā politikā, lai tie kalpotu par pamatu atbilstošai vietējās stratēģijas izstrādāšanai.

Darbā tika izmantota speciālā literatūra, internetā pieejamā informācija, periodiskie izdevumi latviešu valodā un Balvu pašvaldības attīstības programma un nolikumi.

1. PILSĒTVIDES ILGTSPĒJĪGAS ATTĪSTĪBAS POLITIKAS NOSTĀDŅU IZSTRĀDES NEPIECIEŠAMĪBA

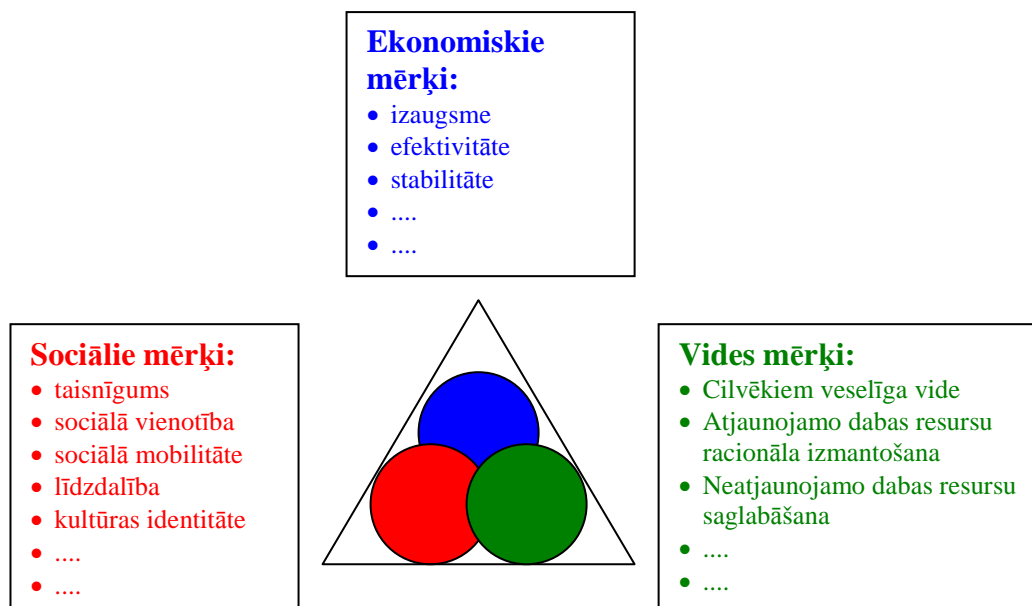
Palielinoties globalizācijas apmēriem, pasaulē veidojas sistēma ar tai raksturīgiem savstarpēji saistītiem procesiem. Parasti ar globalizāciju saista tās problēmas, kuru asums skar ne tikai atsevišķu valsti vai reģionu, bet visu cilvēci. Pie tām pieder: *informācijas tehnoloģiju attīstība, ekonomikas internacionalizācija, zinātniskie atklājumi, cilvēku darbības ietekme uz dabu un vidi*. Globalizācija nozīmē arī to, ka būs jādzīvo piesārņotā gaisa telpā un jādarbojas arvien izsīkstošo dabas resursu vidē. Lai globalizācijas sniegtās iespējas varētu baudīt tagadējās un nākamās paaudzes, par svarīgu nosacījumu kļūst *ilgtspējīgas (līdzsvarotas un harmoniskas) sabiedrības attīstības nodrošināšanas nepieciešamība*.

Ilgtspēja ir tagadnes un nākotnes patēriņa samērs, saglabājot dabu un vidi, kas apgādā cilvēkus ar resursiem un visu nepieciešamo dzīvei. Ilgtspējas sakarā jēdziens „patēriņš” tiek lietots daudz plašākā nozīmē – kā dzīves kvalitātes rādītājs. Tas ietver sevī visu, kas ietekmē apstākļus, kādos dzīvo cilvēki, bet tas jau nozīmē daudz vairāk nekā materiālais patēriņš. Ilgtspējīgas attīstība ir orientēta uz *cilvēkiem*, viņu dzīves apstākļu kvalitātes uzlabošanu ilgstošā laika periodā. Svarīgi nodrošināt labākus dzīves apstākļus ne tikai tagadējām paaudzēm, bet arī rūpēties par to mantojumu, kādu saņems nākamās paaudzes, lai varētu dzīvot ne sliktāk. (Bikse, 2002)

Ilgtspējīga attīstība (*sustainable development*) saskaņā ar Apvienoto Nāciju Organizācijas Vides un attīstības komisijas 1987. gada formulējumu „apmierina pašreizējās vajadzības, neapdraudot nākamo paaudžu iespējas apmierināt to vajadzības”. (World Commission on Environment and Development: Our Common Future, 2009)

Saskaņā ar praktiskāku definīciju, kuru izmanto Pasaules Banka, ilgtspējīga attīstība ir „aktīvs kopuma vadīšanas process, lai saglabātu un vairotu cilvēku iespējas”. (Pasaules Banka, citēts Šumilo, Subbotina, 2002)

Ilgtspējīga attīstība ir ekonomiskā, vides un sociālā ilgtspēja, ko var panākt, ja saprātīgi pārvalda fizisko, dabas un cilvēcisko kapitālu (1.1. attēls). Pilsētās, kas pēc būtības ir pārveidotas dabiskās vides rezultāts, cilvēki mūsdienās „radījuši daudzas vietējas, reģionālas, kā arī lielas pasaules mēroga problēmas”. (Āboliņa, 2005) Trijstūra centrā atrodas cilvēks, kurš dzīvo konkrētā vidē, strādā vai mācās un ir sabiedrības loceklis.

1.1. attēls **Ilgspējīgas attīstības trīsstūris** (Šumilo, Subbotina, 2002, 11.lpp.)

Šo jautājumu risināšanā būtisks pavērsiens bija 1992. gada jūnijā Riodežaneiro notikušī ANO Vides un attīstības konference. Tās gaitā apsprieda un izstrādāja vairākus svarīgus dokumentus par ilgtspējīgas attīstības īstenošanu globālā mērogā, kā arī izveidoja ilgtspējīgas attīstības īstenošanas komisiju. Tā parāda, kā vajadzētu veidot ilgtspējīgu attīstību. Tādējādi ilgtspējīga sabiedrības attīstība skar šādus aspektus:

- ✓ **ekonomiskos** (izaugsme, efektivitāte, stabilitāte). Tas nozīmē, ka ekonomikas izaugsmi svarīgi nodrošināt nevis palielinot resursu daudzumu, bet gan pārorientējot ražošanu uz efektivitātes palielināšanu, ievērojot to, ka nākamā paaudze iegūst tīro ienākumu no ieguldījuma, kas izdarīts iepriekšējās paaudzes laikā;
- ✓ **sociālos** (taisnīgums, sociālā vienotība un mobilitāte, līdzdalība, kultūras identitāte);
- ✓ **vides** problēmas tiek uztvertas daudz plašākā kontekstā nekā līdz šim. Ir izvirzīta prasība izveidot cilvēkiem veselīgu vidi, risinot šīs problēmas tā, lai spētu saglabāt un nodrošināt gan fizisko, gan sociālo pamatu turpmākai attīstībai; racionāli izmantot atjaunojamus dabas resursus, īstenojot to ieguvī tā, lai nepārsniegtu dabas resursu atjaunošanās potenciālu, tādējādi pasargājot tos no izzušanas; saglabāt neatjaunojamus dabas resursus (piemēram, minerālu atradnes), izmantojot tos ar intensitāti, kas nepārsniedz atjaunojamo aizstājēju radīšanu. Attiecībā uz resursiem, kas kalpo kā kaitējuma slodzes uztvērēji

(piemēram, Zemes atmosfēra), izmešu emisija nedrīkst pārsniegt asimilējošā potenciāla spēju.

Visi minētie ilgtspējīgas attīstības aspekti ir ļoti svarīgi. Nevienu no tiem nedrīkst ignorēt, jo tikai tā attīstība, kas vienādi atbilst visām trim mērķu grupām, var pastāvēt ilglaicīgi. (Bikse, 2002)

Tas nozīmē, ka, attīstot ekonomiku, nepieciešams saudzīgi rīkoties ar mūsu planētas resursiem un rūpēties par to, lai uz Zemes tiktu saglabāta bioloģiskā daudzveidība un tiktu respektēts cilvēks. Ilgtspējīga attīstība veicina sabiedrības kopējo labklājību un dod cilvēkam iespēju dzīvot veselīgā, sociāli līdztiesīgā vidē, īstenojot savu potenciālu un spējas. (Kļaviņš u. c., 2008, 588. lpp.)

„Ilgtspējīga attīstība nav jauna koncepcija. Tā ir jaunākā izpausme mūžsenai ētikai, kas saistīta ar cilvēka un vides attiecībām un pašreizējās paaudzes atbildību pret nākamajām paaudzēm. Ilgtspēja funkcionē tikai virzienā no apakšas uz augšu. Tai nepieciešama sabiedrība, kuras lielākā daļa identificējas ar līdzdalību ilgtspējīgas attīstības mērķu formulēšanā un sadarbojas gan vietējā, gan reģionālā līmenī”. (Römpczyk u. c., 2007)

Uzsvars uz „virzienu no apakšas uz augšu” nozīmē vismazākās valsts struktūrvienības – pašvaldības – līmeni, jo tās vienas no pirmajām var piefiksēt vides problēmas, cilvēka sociālās vides kvalitāti un ekonomiskos satricinājumus. Pašvaldības ir atbildīgas par indivīda labklājību globālā līmenī.

Pasaules vēsturē ir daudz piemēru, kad nepārdomātas jeb, precīzāk, stihiskas attīstības rezultātā, aglomerācija, ir veidojušās „mirušās” pilsētas. 21. gadsimtā, no vienas puses, tendence dzīvot pilsētās jeb urbanizācija palielinās, paaugstinot pilsētu ekonomisko, politisko un kultūras nozīmi, pieaug vajadzība nostiprināt pilsētu līdzsvarotu attīstību ne tikai vienas paaudzes laikā, no otras puses, atsevišķos reģionos samazinās mazo pilsētu apdzīvotība, līdz ar to apdraudot attīstību. Līdzsvarotai attīstībai jābūt ilglaicīgai. Latvijā palielinās tendence dzīvot lielās pilsētās, apdraudot mazo pilsētu nākotni.

Tāpēc 21. gadsimtā izteikti svarīga kļūst partnerība un uzdevumu sadalīšana starp pilsētām un lauku apvidiem, lai panāktu līdzsvarotu un ilgtspējīgu attīstību visā teritorijā kopumā. Līdzsvarotas attīstības nodrošināšanai vietējām iestādēm pilsētās un lauku apvidos nepieciešams sadarboties ar visām ieinteresētajām aprindām gan publiskajā, gan privātajā sektorā, identificēt kopējās vērtības un izstrādāt vienotas reģionālas un apakšreģionālās attīstības stratēģijas, lai nodrošinātu labākus dzīves apstākļus un dzīves līmeni visiem Eiropas Savienības iedzīvotājiem. (Leipcigas harta, 2007)

Ilglaicīga un līdzsvarota vides attīstības politika ir nopietns uzdevums, kurš jāpieņem visiem sabiedrības slāņiem, bet īpaši Eiropā, kur pilsētās dzīvo 80% iedzīvotāju.

Ilgspējīga pilsētu attīstība ir process, kas uzlabo dzīves kvalitāti pilsētā, ietverot ekoloģiskos, kultūras, politikas, institucionālos, sociālos un ekonomiskos komponentus un neuzliekot slogu nākamajām paaudzēm. Lai to nodrošinātu, tiek izvirzīti 5 galvenie noteikumi:

- ✓ Visiem pieejams mājoklis.
- ✓ Daudzveidīga ekonomiskā attīstība.
- ✓ Nepārtraukta mācīšanās, izglītošanās.
- ✓ Cilvēku pašu iesaistīšanās pašvaldības politikas veidošanā un īstenošanā.
- ✓ Dabas resursu pārdomāta pārvaldība. (URBAN 21, Berlīne 2000, citēts Lukstiņa, 2008)

ES dalībvalstis 2005. gadā Bristolē vienojās par ilgtspējīgu teritoriālo kopienu/pilsētu raksturīgajām sastāvdaļām. Tās ir:

- ✓ Aktīva, sociāli iekļaujoša/integrējoša un droša.
- ✓ Labas pārvaldības principi.
- ✓ Labi savienotas – ar transportu un sakariem.
- ✓ Kvalitatīvi plānotas un būvētas.
- ✓ Taisnīgas pret ikvienu. (Lukstiņa, 2008)

Uzskaitījums rāda, ka pilsētām ir galvenā loma iedzīvotāju dzīves vides, patēriņa, ražošanas un apdzīvotās telpas izmaiņu procesā. Pilsētu pašvaldības ir vienas no pirmajām, kas pirmās var pamanīt lokālās vides problēmas, tāpēc tās arī ir atbildīgas par vides un cilvēces labklājību globālā mērogā. Bez ilgtspējīgas attīstības politikas izstrādes vietējo pašvaldību līmenī būtu apdraudēta ilgtspējīga attīstība uz zemeslodes.

2. PILSĒTVIDES ILGTSPĒJĪGAS ATTĪSTĪBAS POLITISKĀS NOSTĀDNES STARPTAUTISKAJOS UN LATVIJAS VALSTS POLITIKAS PLĀNOŠANAS DOKUMENTOS

2.1. Politikas pamatnostādnes starptautiskajos dokumentos

Harmoniskas pilsētas vides attīstībai saistoši un būtiski ir Johannesburgas samits un Olborgas saistības. ES pieņēma Teritoriālo pasākumu plānu („Teritoriālais pasākumu plāns”) un 2007. gada 24. un 25. maijā Leipcigā Leipcigas harta par ilgtspējīgas/ līdzsvarotas Eiropas pilsētas koncepciju („Leipcigas harta”). Šo dokumentu izstrāde loģiski izriet no ANO Pasaules Vides un attīstības komisijas ziņojuma “Mūsu kopīgā nākotne” (saukta arī par Bruntlandes komisijas ziņojumu, 1987). Bruntlandes ziņojumā publiski tika uzsvērtā nepieciešamība pasaules vides problēmas risināt visām valstīm kopā.

2.1.1. Bruntlandes atskaite (Mūsu kopīgā nākotne), Pasaules Vides un Attīstības komisijas ziņojums ANO

Bruntlandes ziņojumā „*Mūsu kopīgā nākotne*” galvenais uzsvars bija likts uz cilvēku politiskās domāšanas maiņu. Ja tas paliks iepriekšējais, tad var izrādīties, ka dzīvojam tikai šodienai, ka nākotnes cilvēkam vairs nebūs vietas uz mūsu zemes. (Encyclopedia of Sustainable Development, 2001)

Pirmo reizi tajā tika uzsvērts, ka pasaules vides problēmas ir visas planētas iedzīvotāju un valstu kopīgi risināms uzdevums, jo vides 6 galvenās globālās problēmas skar ikvienu:

1. Cilvēku populācijas straujš pieaugums.
2. Cilvēku nodrošinājums ar pārtiku.
3. Bioloģiskās daudzveidības samazināšanās.
4. Palielinoties pieprasījumam pēc enerģētikas, notiek nekontrolējama vides piesārņošana un dabas noplicināšana.
5. Rūpniecības attīstība rada neatgriezenisku vides piesārņojumu, tās noplicināšanu.
6. Pilsētas kā atsevišķs problēmu komplekss.

Ziņojumā izcelti trīs fundamentāli ilgtspējīgas/līdzsvarotas attīstības komponenti: vides aizsardzības, ekonomikas izaugsmes un sociālā taisnīguma līdzsvarota attīstība.

Lai šos principus iedzīvīnātu, tika rekomendēts valstīm kopīgi risināt sekojošas problēmas:

1. Ekonomiskās attīstības humanizēšana.
2. Cilvēkvides kvalitatīva uzlabošana: vides un sociālo vajadzību, darba, pārtikas, energoresursu, ūdens, sanitāri higiēnisko u. c. prasību nodrošināšana.
3. Dabas resursu saglabāšana.
4. Cilvēku populācijas pieauguma tempu stabilizēšana.
5. Tehnoloģijas attīstības virzienu maiņa (piemēram: bezatkritumu tehnoloģiju ieviešana) un vides potenciālās degradācijas risku novērtējuma metožu uzlabošana.
6. Vides aizsardzības un ekonomiskās attīstības prasību integrācija valsts politikas un pārvaldes līmenī.
7. Globālās ekonomiskās sadarbības stiprināšana.
8. Starptautisko saišu stiprināšana. (Bruntlandes atskaite, citēts Brūmelis, 2002)

Bruntlandes ziņojumā ir formulēti 22 ilgtspējīgas/līdzsvarotas attīstības tiesisko normu pamatprincipi. No tiem svarīgākie ir: cilvēka tiesības dzīvot tīrā vidē, bioloģiskās daudzveidības saglabāšana, paaudžu līdztiesība, vides novērtējums un cilvēka darbības seku prognozēšana, sabiedrības informēšana par plānotajiem darbiem. Nozīmīga vieta atvēlēta jaunattīstības valstīm: veidiem, kā apmierināt to pamatvajadzības. Tajās ekonomikas izaugsme ir iespējama tikpat kvalitatīva kā attīstītajās valstīs, ja tiks realizēts vispārējs pasaules taisnīgums, pārdalot resursus un dodot tos nabadzīgākajām tautām, vienlaikus veicinot to ekonomisko izaugsmi. Ziņojumā arī atzīts, ka, lai sasniegtu ilgtspējīgu izaugsmi, ir vajadzīgas tehnoloģiskās un sociālās pārmaiņas.

Ilgspējīga attīstība veicina dabas resursu un vides saglabāšanu. Tā balstās uz ražošanas un patēriņa modeļiem, ko var īstenot, nedegradējot cilvēku vai dabas vidi. Tā ir saistīta ar taisnīgu sadali, lai ieguvumi no ekonomikas aktivitātēm veicinātu visu cilvēku vienlīdzīgu labklājību, aizsargātu veselību un mazinātu nabadzību.

2.1.2. Apvienoto Nāciju Organizācijas 1992. gada konferences „Vide un attīstība” nozīme

ANO konferencē „Vide un attīstība” Riodežaneiro 1992. gadā tika akceptēts Rīcības plāns 21. gadsimtam (Agenda 21). „Ilgspējīga attīstības politika nepieciešama ne tikai videi, bet arī ekonomikā un mūsu sabiedrībai”. Tika panāktas piecas atsevišķas vienošanās:

- ✓ Konvencija par bioloģisko daudzveidību.
- ✓ Vispārējā konvencija par klimata pārmaiņām.
- ✓ Principi mežu apsaimniekošanā.

- ✓ Rio deklarācija par vidi un attīstību.
- ✓ Agenda 21. (Brūmelis, 2002)

Šajā rīcības programmā norādīta sabiedrības attīstības un vides aizsardzības savstarpējā saistība un uzsvērtā pašvaldības loma „Vietējās darba kārtības 21” ieviešanā, sadarbojoties ar iedzīvotājiem, sabiedriskajām organizācijām un uzņēmējiem.

Rīcības programmas 28. nodaļā „Vietējās pašpārvaldes struktūrām” uzsver katras vietējās pašvaldības galveno lomu ilgtspējīgas attīstības sasniegšanā. Agenda – 21 dokuments ir vīziju, ieceru un mērķu dokuments, kurā izvirzītas vispārējas vadlīnijas ilgtspējīgas attīstības politikas veidošanā pašvaldībās.

Agenda 21 norādīts, ka līdz 1996. gadam katrai vietējai pašvaldībai jāizstrādā sava „lokālā Agenda 21” ar konkrētiem projektiem un lēmumiem. Ir svarīgi, lai pilsētu pašvaldība savā darbībā pieņemtu (leģitimētu, t.i., pieņemtu sev par likumu) realizēt izstrādātos lēmumus un ierosinājumus, un projektus.

Lai veiksmīgi realizētu lokālās Agenda 21 projektus, tika izvirzīti sekojoši *kritēriji*:

1. *Jāveic visaptveroša situācijas analīze un jānosaka projekta mērķi.*

Lai sasniegtu ilgtspējīgu attīstību, vispirms jāapzina situācija kopumā, ietverot ekonomiskos, sociālos un vides apsvērumus. Lai paredzamās akcijas patiešām būtu veiksmīgas, jāizstrādā un jāparāda galvenie darbības virzieni ar konkrēti sasniedzamiem mērķiem.

2. *Jāievēro globālā attīstība.* Ilgtspējīga attīstība un veselīga vide jānovērtē no globālā skatu punkta. Vietēja rakstura risinājumi var ietekmēt vides problēmu risinājumu pasaules mērogā. Mums jāatrod ceļš, kā sasniegt visu pasaules pašvaldību savstarpēju atbildību. Starptautiskā sadarbība vietējo interešu pasākumos var kļūt par veiksmīgu informācijas apmaiņas veidu.

3. *Jāizstrādā īstenojams pasākumu plāns.* Sabiedrības sakārtošana, vadoties pēc ilgtspējīgas attīstības principiem, prasa ievērojamas izmaiņas daudzās jomās. Piemēram — satiksmes un enerģijas apgādes jomā. Daži pārejas procesi ilgs gadu desmitus, tāpēc ir svarīgi, veidojot nākotnes ainu, formulēt sasniedzamos mērķus, ievērojot ilgstošu realizācijas periodu.

4. *Iedzīvotāju piesaiste plānošanas procesam, nākotnes vīzijas un problēmu dokumentēšana.* Agenda 21 sniedz pamatu dialogiem, sadarbības līgumiem un konkrētu projektu uzsākšanai. Vietējās pašvaldības var un tām vajag iesaistīt iedzīvotājus, nevalstiskās organizācijas, arodbiedrības un uzņēmējus ilgtspējīgas attīstības projektos.

5. *Jāparedz līdzdalības un sadarbības iespējas.* Visiem pilsoņiem, ieinteresētajām pusēm jānodrošina iespēja piedalīties Agenda 21 projektos. Jo plašāka būs iesaistīšanās projektā, jo lielākas iespējas to sekmīgi veikt un sasniegt uzstādītos mērķus. Līdzdalības pamatideja ir brīvprātība. (Kitings, 1993)

Prognozējamo rezultātu (vīziju) apraksta rīcības plānā, uzstādot sasniedzamus mērķus. Nozīmīga sastāvdaļa ir darbības mērķu realizācijas veidi. Agenda 21 dokumentam bija jāklūst par pavadoni vides atveseļošanā visās pašvaldību teritorijās.

Katrai valstij ir nepieciešama sava nacionālā stratēģija, plāni, politikas veidošana un lēmumu pieņemšanas process. Starptautiskajai sadarbībai ir jābūt vērstai uz nacionālo centienu atbalstīšanu un papildināšanu. Šādā kontekstā ANO ir noteicošā loma. Savs ieguldījums būtu jādod arī citām starptautiskām, reģionālām un subreģionālām organizācijām. Būtu jāveicina arī sabiedrības līdzdalība, nevalstisko organizāciju un citu grupu iesaistīšana visplašākajā veidā". (Kitings, 1993)

Balvu pilsētas pašvaldībai šāda lokālā Agenda 21 nav izstrādāta.

2.1.3. Johannesburgas sammita (Rio + 10) uzdevumi

ANO Ģenerālās Asamblejas speciālajā sesijā „Rio+5” 1997. gadā izvērtēja Rio deklarācijas īstenošanu un uzdeva valstīm izstrādāt savas nacionālās ilgtspējīgas attīstības stratēģijas līdz 2002. gadam. Savukārt 2002. gadā, atzīmējot Riodežaneiro konferences desmitgadi, notika ANO ilgtspējīgas attīstības konference Johannesburgā, Dienvidāfrikas Republikā, saukta „Rio+10”. Konferences laikā tika pieņemta politiskā deklarācija par ilgtspējīgu attīstību, ieviešanas plāns un citi dokumenti, kuri angļu valodā pieejami konferences mājaslapā: <http://www.johannesburgsummit.org>

Rio sammitā tika uzsvērts, ka globālā ekoloģijas un attīstības krīze jārisina taisnīgi — uz partnerības un stratēģiskas vienošanās pamatiem. Īpaša analīze apliecināja, ka zemeslodes ziemeļu daļā, kur ir vairāk resursu, esošo valstu ekonomiskā darbība gan pagātnē un vēl joprojām mūsdienās ir radījusi un rada globālu vides noplicināšanu un tādēļ tām jānes proporcionāli lielāka atbildība par vides un attīstības problēmām. Desmit gadus vēlāk Pasaules sammitā par ilgtspējīgu attīstību (Rio+10) Johannesburgā sniegtais pārskats par Rio Rīcības Plāna īstenošanu rādīja, ka ieceres realizējas ar lielām grūtībām. Globalizācijas process, kuru virza industrializētie Ziemeļi un to korporācijas un finanšu institūti, ir sagrāvis ilgtspējīgas attīstības koncepciju. Šajā situācijā tika augstu novērtēta nevalstisko organizāciju aktivitāte un to izvirzītās idejas:

- ✓ Aicinām mūsu valdības saglabāt tiesības regulēt finansiālos ieguldījumus, akceptējot tikai tos, kuri veicina apjomīgu attīstību un pozitīvu nodarbinātību.
- ✓ Ārvalstu ieguldījumi nedrīkst denacionalizēt ekonomiku, nedz arī iznīcināt nacionālās bagātības.
- ✓ Nolīgumos par brīvā tirgus apstākļiem uzņēmumu tiesībām jābūt pakļautām nacionālajiem likumiem, ievērojot ne tikai kapitāla un preču, bet arī personu brīvu mobilizāciju.
- ✓ Sabiedriskie līdzekļi jāinvestē galvenokārt sabiedrības labklājībā, nevis pasākumos, kas kaitē gan cilvēkam, gan videi.
- ✓ Nauda ir jāinvestē maza mēroga aktivitātēs, it īpaši tādās, kas saistītas ar sieviešu un etnisko minoritāšu jautājumiem.
- ✓ Pieprasām endogēno bioloģisko un ģenētisko resursu saglabāšanu.
- ✓ Stingri iebilstam pret transgēnu sēklu ieviešanu, jo tās apdraud dzīvību.
- ✓ Jāpārrēķina dabas resursu cenas un jāveicina pašapgāde ar uzturu.
- ✓ Integrēto agrāro reformu uzdevums – veicināt pieejamību zemei, veicināt investīcijas ilgtspējīgās lauku tehnoloģijās. (Tas nozīmē daudz vairāk nekā vecais lozungs “zemi zemkopim” un līdzīgas prasības. Attiecas uz jaunām strukturālām attiecībām starp laukiem un pilsētu.)
- ✓ Pieprasām vietējo un nacionālo tirgu un valstu stratēģisko uzņēmumu aizsardzību. Mēs neatzīstam transnacionālo uzņēmumu uzspiestās preces un cenas.
- ✓ Pieprasām apturēt lauksaimniecības produktu dempingu uz nabadzīgo agrāro valstu rēķina. Vēlamies taisnīgus un saprātīgus tirgus noteikumus. (Brizga, 2007)

Pēc būtības Rio konferencē pieņemtā rīcības programma visās pasaules valstīs nav īstenota. Tiek uzsvērts līdzekļu trūkums tās ieviešanai, taču daudz precīzāks ir politiskās gribas trūkums, koordinācijas izpalikšana.

„Jāatzīst, ka ilūzijas kopš Rio laikiem ir zudušas. Lielākā daļa valdību bija iedomājušās, ka Rīcības plānu varēs realizēt bez nopietnām politiskām vai ekonomiskām reformām. Neizbēgama bija konfrontācija augstākajā līmenī starp tiem, kas guva praktisku labumu no pastāvošās izšķērdības enerģētikas sektorā, automobiļu industrijā, pārtikas produktu ķīmiskās apstrādes nozarēs u. c. un ilgtspējīga dzīvesveida aizstāvjiem, kas uzskatīja, ka nepieciešama primāro resursu, īpaši saldūdens, augsnes un enerģijas, ierobežota izmantošana. Rio politiskās vienošanās būtība bija princips — kopēja, bet diferencēta atbildība” (Römpczyk u. c., 2007).

Neatkarīgi no pretrunu padziļināšanās šīs konferences tomēr panāca līdzsvarotas attīstības pētniecības ieviešanu daudzu valstu darba kārtībā. Dažās valstīs tas kļuvis par patstāvīgu zinātnes virzienu, jo tiek pētīts gan koncepcijas zinātniskais saturs, gan ieviešanas iespējas sabiedrības attīstības plānošanā. (Āboliņa, 2005)

2.1.4. Olborgas harta – Eiropas ilgtspējīgas attīstības noteikumi

Eiropā kopš 1992. gada mērķtiecīgi tiek sekots, lai Rio programmas norādes tiktu iekļautas kopējā politikā un plānošanas dokumentos.

Eiropas pilsētās ilgtspējīgas attīstības nepieciešamība starptautiskā mērogā tika apspriesta Eiropas pilsētu ilgtspējīgas attīstības konferencē 1994. gadā Olborgā (Aalborg), Dānijā. Šo sanākumi organizēja Vietējo vides iniciatīvu starptautiskā padome (Local Governments of Sustainability), kura arī sagatavoja hartas projektu.

Pieņemtā Olborgas harta noteica prioritātes pilsētu attīstībā un politisku atbildību reģiona attīstības procesa dalībniekiem, vadoties no hartā noteiktajiem principiem.

„Mēs, pilsētas, atzīstam, ka daudzās Eiropas pilsētās ar panākumiem ir jau īstenotas dažādas stratēģijas un darbības, kas nesušas pozitīvus ekoloģiskos rezultātus. Tomēr, kaut arī šie instrumenti ir ļoti vērtīgi, lai samazinātu nelīdzsvarotas attīstības gaitu un spiedienu, tie nav pilnīgi un paši par sevi nemaina sabiedrības virzību nelīdzsvarotas attīstības virzienā. Saglabājoties spēcīgai ekoloģiskai bāzei, pilsētām ir lieliskas izredzes, lai integrētu šo politiku un darbības visā vadības procesā, kas vērsts uz vietējās pilsētu ekonomikas virzību cauri vispusīgam ilgtspējīgas attīstības procesam. Šajā procesā mēs tiekam aicināti attīstīt mūsu pašu stratēģijas, izmēģināt tās praksē un dalīties pieredzē”. (Olborgas harta, 2009)

Olborgas hartu jau parakstījušas 67 valstīs 1079 pilsētas, novadi un to apvienības. (ICLEI, 2009) Latvijā hartai pievienojušās Rīga un Jūrmala.

Olborgas harta paredz:

- ✓ Dažādu valstu pilsētu kopīgu virzību uz ilgtspējīgu attīstību.
- ✓ Labākās pieredzes izplatīšanu.
- ✓ Savstarpēju palīdzību lokālās rīcības plānu izveidē.
- ✓ Saistību ar Eiropas Savienības darbību pilsētu vides sfērā.
- ✓ Starptautiskas pašvaldību sadarbības veicināšanu.

Olborgas hartas galvenās pamatnostādnes:

- ✓ Problēmu risināšana dialoga ceļā.
- ✓ Pilsētas saimniecības līdzsvarota attīstība.
- ✓ Sociālā taisnīguma ievērošana pilsētu attīstībā.

- ✓ Zemes ilgtspējīgas izmantošanas politika.
- ✓ Ilgtspējīgs transporta kustības plānojums.
- ✓ Atbildība par globālā klimata izmaiņām.
- ✓ Ekosistēmu piesārņojuma novēršana.
- ✓ Sabiedrības informēšana un iesaistīšana vides politikas veidošanā.

Olborgas hartas pamatnostādnes precīzi parāda virzību uz ilgtspējīgu attīstību, valstu un pilsētu rīcību plānu izveidi, sadarbību starp pašvaldībām.

Turpinājums Olborgā iesāktajam bija Eiropas Ilgtspējīgo pilsētu kustības konferences Lisabonā (1996) un Hannoverā (2000). (Rīgas ilgtspējas attīstības centrs Agenda 21, 2009)

2.1.5. Olborgas saistības

2004. gadā seko Olborgas saistības (Aalborg Commitments), kā nozīmīgs solis ceļā no programmas uz stratēģisku un koordinētu rīcību. Kopīgo vīziju par pilsētu ilgtspējīgu nākotni pārvērst reālos ilgtspējīgas attīstības mērķos un vietēja līmeņa rīcībā. Olborgas saistības ir nosacījumi, kuras pilsētas var brīvi uzņemt, lai veicinātu vietējās pašvaldības ilgtspējīgu attīstību, kā avotu, no kura izvēlēties prioritātes atkarībā no situācijas un vajadzībām. Veicinot vietējo līdzdalību konkrētu mērķu un termiņu nospraušanā un monitoringu to īstenošanā.

Saistības sastāv no 10 saistību grupām, ar 5 saistībām katrā grupā, tā kopā veidojot 50 saistības. (1.pielikums)

1. Sabiedrību iesaistoša pārvaldība.
2. Pilsētas pārvalde ceļā uz ilgtspējīgu attīstību.
3. Kopīgie dabas resursi.
4. Atbildīga patēriņa un dzīvesveida izvēle.
5. Pilsētas plānošana un dizains.
6. Labākas pārvietošanās iespējas, mazāka satiksme.
7. Rīcības veselības jomā.
8. Dinamiska un ilgtspējīga vietējā ekonomika.
9. Sociālā līdztiesība un taisnīgums.
10. No vietējā līmeņa uz globālo. (Olborgas saistības, 2009)

Laba pārvaldība ceļā uz ilgtspējīgu attīstību prasa pastāvīgu pārvaldības mehānismu un instrumentus (piemēram, sistēmas un līdzekļus), pašvaldību vadību, kuras uzdevums ir efektīva mērķu noteikšana, uzraudzība, ziņošana un nepārtraukti uzlabojumi.

Ilgtspējīga attīstība pilsētā var uzlabot dzīves kvalitāti saviem pilsoņiem un tajā pašā laikā katra atsevišķā pilsēta var būt atbildīga par kopīgajiem procesiem pasaulē. Ja vien to

mērķis ir ilgtspējas principu ievērošana un realizēšana savā pašvaldībā. Lai to veiksmīgi varētu īstenot, saistībās formulēts galvenais uzdevums – izstrādāt tādus darbības plānus, kuros noteikti konkrēti, izmērāmi mērķi un rīcības, kas nodrošina šo mērķu sasniegšanu. Tāpēc pašvaldībām noteikts:

- ✓ Izveidot informatīvo bāzi.
- ✓ Noteikt mērķus.
- ✓ Izstrādāt vietējo rīcības plānu.
- ✓ Īstenot vietējo rīcības plānu.
- ✓ Novērtēt rezultātus. (ICLEI, 2009)

Latvijā Olborgas saistības ratificējušas Rīga un Jūrmala.

2.1.6. Leipcigas harta par ilgtspējīgām Eiropas pilsētām

Leipcigas hartu par pilsētu attīstību un teritoriālo kohēziju pieņēma neformālajā ministru sanāksmē, kas notika 2007. gada 24. un 25. maijā Leipcigā. Tās pieņemšanu diktēja situācija, kas veidojas 21. gadsimta Eiropā. Eiropas Savienības teritorijā raksturīga iezīme ir lielo pilsētu izplešanās un platības aizņemšana, kurās dzīvo lielākā iedzīvotāju daļa, nesot līdzīgu lauku apvidu un citu ES reģionu apdzīvotības sarukšanu, atšķirību palielināšanos starp bagātiem un ne tik labklājīgiem reģioniem, pilsētu un lauku apvidu nevienlīdzīgu attīstību, kas saistīta ar strukturālām pārmaiņām.

Harta nozīmīga tālab, ka ieteic valstīm ievērot integrētu pieeju urbānās attīstības politikai – izstrādājot integrētu attīstības programmu katrai atsevišķai pilsētai un lauku teritorijai, paredzot sekojošas stratēģijas turpmākām rīcībām:

- ✓ Augstas kvalitātes publiskās telpas veidošana un nodrošināšana.
- ✓ Infrastruktūras tīklu modernizācija un energoefektivitātes uzlabošana.
- ✓ Proaktīva inovāciju un izglītības politika.

Kopējā pilsētas kontekstā īpaša uzmanība jāvelta graustu rajoniem un pilsētām, kuru eksistence ir apdraudēta. Tāpēc ir jāizstrādā:

- ✓ Stratēģija fiziskās vides uzlabošanai.
- ✓ Vietējās ekonomikas nostiprināšanas un vietējās nodarbinātības politikas izstrāde.
- ✓ Proaktīvas izglītības un bērnu un jauniešu apmācību politikas izstrāde.
- ✓ Efektīva un lēta pilsētas transporta ieviešana.
- ✓ Ietekmes paplašināšanās uz sociālo, ekonomisko un teritoriālo kohēziju un nevienlīdzīgo globalizācijas teritoriālo ietekmi. (Leipcigas harta, 2007)

Tāpēc Leipcigas harta noteic, ka valstu valdību ministriem jāsāk savā valstī politiska diskusija par to, kā attīstības politikā integrēt Leipcigas hartas par ilgtspējīgām/līdzsvarotām Eiropas pilsētām principus un stratēģijas.

Leipcigas harta prasa, lai intensīvāk nekā līdz šim tiktu izstrādāti attīstības modeļi vidējām un mazpilsētām. Leipcigas hartā ir uzsvērta partnerības un uzdevumu sadalīšanas starp pilsētām un lauku apvidiem svarīgums, lai panāktu līdzsvarotu un ilgtspējīgu attīstību visā teritorijā kopumā; tā aicina vietējās iestādes pilsētās un lauku apvidos, sadarbojoties ar visām ieinteresētajām aprindām gan publiskajā, gan privātajā sektorā, identificēt kopīgās vērtības un izstrādāt vienotas reģionālās un apakšreģionālās attīstības stratēģijas, lai nodrošinātu labākus dzīves apstākļus un dzīves līmeni visiem Eiropas Savienības iedzīvotājiem; aicina katrai nākošajai prezidentūrai organizēt par teritoriālo plānošanu un pilsētu attīstību atbildīgo ministru neformālas sanāksmes. To mērķi:

- ✓ ES jāpārskata budžets, ņemot vērā Teritoriālo pasākumu plānu un Leipcigas hartu, tuvākajos gados jāizstrādā atbilstoši tiesību akti.
- ✓ Ar teritoriālajām un pilsētu interesēm saistītā politika jānosaka par attīstības mērķi.
- ✓ Pilnībā jāiesaista vietējās un reģionālās pašvaldības, tostarp pārrobežu valsts iestādes.
- ✓ Teritoriālā pasākumu plāna un Leipcigas hartas īstenošanā jāiesaista ekonomiskie un sociālie partneri, attiecīgās nevalstiskās organizācijas un ieinteresētās aprindas no privātā sektora.

Leipcigas harta aicina dalībvalstis visos apgabalos to teritorijā bez jebkādiem nosacījumiem nodrošināt eksistenciāli nepieciešamu pakalpojumu pieejamību, piekļuvi un sasniedzamību, lai cilvēkiem visdažādākajos reģionos dotu iespēju izmantot šo reģionu, kuros viņi dzīvo, īpašās priekšrocības un potenciālu; aicina īpaši ņemt vērā nelabvēlīgākā situācijā esošo grupu, piemēram, invalīdu, imigrantu, mazākumtautību, ilgstošo bezdarbnieku un cilvēku ar nelielu kvalifikāciju vajadzības, kā arī sieviešu īpašās vajadzības; aicina Komisiju tās pamatnostādņēs reglamentējošo noteikumu piemērošanai par eksistences nodrošināšanu un par publisko līgumslēgšanas tiesību piešķiršanu apgabalu vietējām pašvaldībām ļaut lielākā mērā ņemt vērā vietējas vajadzības un vietējos tirgus dalībniekus un palielināt viņu piemērošanās spēju. (Leipcigas harta, 2007)

Leipcigas harta sasauca ar izvirzītajām Olborgas saistībām, tomēr Olborgas saistības ir saistošākas pašvaldībām, jo tiek izvirzīti konkrēti mērķi, pretī liekot sasniedzamas rīcības un salīdzināmus rādītājus pēc kā vērtēt padarīto.

2.1.7. Ilgtspējīgas attīstības rādītāji

1993. gadā ASV pilsēta Sietla pirmā publiskoja rādītājus, pēc kuriem vērtēt pašvaldības attīstības ilgtspējīgu/līdzsvarotu attīstību. Rādītājus palīdzēja izveidot plašas publiskas aptaujas un diskusijas. Kopš tā laika pasaulē ir izstrādāti vairāki desmiti ilgtspējīgas/līdzsvarotas attīstības rādītāju komplekti lietošanai dažādā mērogā – vietējā pašvaldībā, atsevišķos sektoros vai uzņēmumos, nacionālā līmenī, kā arī starptautiskiem salīdzinājumiem. (Rīgas vides centrs „Agenda 21”, 2005)

Aktuāls ir jautājums par pilsētu attīstības procesu novērtēšanu – panākumu vai neveiksmju rādītāji. Daudzviet attīstības novērtēšanai bez tradicionālās statistikas, sociālajiem, ekonomiskajiem un vides rādītājiem nākas izmantot ilgtspējas attīstības rādītājus.

Viskodolīgāk to parāda R.J. Rossi un K.J. Gilmartina definīcija: „rādītāji ir kādas parādības atkārtoti mērījumi laika gaitā, kas ļauj saskatīt ilglaicīgas tendences, periodiskas izmaiņas un starpību izmaiņu lielumā”. Var uzskatīt, ka rādītājs parāda, nevis izskaidro.

Ilgtspējīgas attīstības rādītāju izstrāde vai izvēle ir sarežģīta, jo tiem ir jāatspoguļo dinamiskā vides, ekonomikas un sabiedrības mijiedarbība, sarežģīta arī tādēļ, ka nepastāv vispārpieņemta mērvienība, kāda ir nauda ekonomiskajos rādītājos – vides un sociālajā sfērā ir vērtības, kuras naudas izteiksmē izteikt ir ļoti grūti vai vispār nav iespējams. (Zīlāns, 2007)

Pašlaik tiek lietoti Eiropas vienotie rādītāji, skaitā 10 un meklētas labākas metodes, kā aprēķināt 11. rādītāju – pilsētu ekoloģisko pēdu.

1. Iedzīvotāju apmierinātība ar vietējo pašvaldību un pakalpojumiem tajā.
2. Vietējā līmeņa ieguldījums globālā klimata pārmaiņu novērošanā.
3. Pārvietošanās raksturojums un sabiedriskais transports.
4. Sabiedrībai pieejamās atklātās teritorijas un pakalpojumi vietējā līmenī.
5. Gaisa kvalitāte pilsētā.
6. Bērnu pārvietošanās uz skolu un mājup no tās.
7. Vietējās pašvaldības un vietējā biznesa līdzsvarota vadība.
8. Vides piesārņojums ar troksni.
9. Līdzsvarota zemes lietošana pilsētā.
10. Ilgtspēju veicinoši produkti. (Rīgas vides centrs „Agenda 21”, 2005)

Pastāv dažādas pieejas rādītāju izveidē un vēl joprojām tiek meklētas pilnīgāki kritēriji pilsētu ilgtspējīgas attīstības novērtēšanā.

2.2. Latvijas valsts politikas plānošanas dokumentos iestrādātās nostādnes par pilsētvides ilgtspējīgu attīstību

Latvijas politikai piemīt nepastāvība. Kopš neatkarības atgūšanas valdības Latvijā caurmērā ir noturējušās nedaudz vairāk kā gadu. Praksē tas nozīmē, ka katra valdība no jauna formulē politiskās nostādnes un stratēģijas. Tā neļūtas atbildīga par iepriekšējās valdības stratēģiju, bet tai arī nepietiek laika savas stratēģijas ieviešanai, savas politikas monitoringam un izvērtēšanai, kas varētu dot vērtīgas atziņas nākamajam pilnvaru periodam.

Dr. E. B. Deksnis (grāmatā Eiropas apvienošanās integrācija un suverenitāte, 1998) piezīmē: „skandalozu Latvijas politiķu vāji šifrētie aicinājumi tirdznieciski integrēties ar Krieviju kā Latvijas „dabisko” noieta tirgu, saglabājot labas attiecības ar ES, šodien atkal izraisa jautājumu par Latvijas patiesajām interesēm, iekļaujoties ES.”

Latvijas attīstības stratēģijām astoņpadsmit politiskās neatkarības gados nav izdevies atrast dinamisku līdzsvaru starptautisko sadarbību un nacionālo interešu sargāšanā, jo līdz pat Eiropas Komisijas nesentajam pieprasījumam formulēt Latvijas nacionālās intereses integrācijas procesā, nevienam nebija skaidrs, kādas konkrēti tās ir.

Eiropas Komisijas sagatavotajā atzinumā par austrumu Centrāleiropas kandidātvalstīm (Agenda—2000) atzīts, ka šo valstu ekonomikas attīstību kavē sabiedrības spiediens panākt īslaicīgus izrāvienus, nevis ilgtspējīgu, tātad arī ekoloģiski līdzsvarotu attīstību. Milzīgiem projektiem, pirms tiek veikti pasākumi to īstenojuma atbalstam, jābūt valdības sagatavotam pārliecinošam tehniskajam un ekonomiskajam pamatojumam, jābūt arī ne vien ietekmes uz vidi, bet arī sociālās ietekmes novērtējumam, kam jābalstās uz nacionālās attīstības plānošanas pamatdokumentiem.

Katras konkrētas valsts vadība ir atbildīga par konkrētās teritorijas ilgtspējīgas attīstības nodrošināšanu, tāpēc Latvijā 2001. gadā tika izveidota Ilgtspējīgas attīstības padome LR Ministru prezidenta vadībā. Latvijas valdība 2002. gadā Johannesburgas sammitā prezentēja Latvijas Ilgtspējīgas attīstības pamatnostādnes. Ar Ministru kabineta 01.09. 2003. rīkojumu Nr. 549 2003. gada oktobrī Vides ministrs izveidoja Ilgtspējīgas attīstības padomi, kuras mērķis bija sekmēt ilgtspējīgas attīstības principu integrāciju vides, sociālajā un ekonomikas jomā un koordinēt ilgtspējīgas attīstības procesu Latvijā. Padome darbojās īsu laiku, pēc tās likvidēšanas daudzus jautājumus aktualizēja Prezidenta stratēģijas analīzes komisija.

Latvijai nākotnes attīstības stratēģija ir izstrādāta pēdējo gadu laikā un šā gada 27. aprīlī ir sākusies *Latvijas ilgtspējīgas attīstības stratēģijas līdz 2030. gadam* publiskā apspriešana.

2.2.1. Latvijas ilgtspējīgas attīstības pamatnostādnes

Izstrādātais LR Teritorijas plānošanas likums, nosaka, ka teritorijas plānojums un attīstības programma ir galvenie attīstības plānošanas dokumenti vietējās pašvaldībās un to izstrādē jāievēro ilgtspējīgas/līdzsvarotas attīstības principi. LR Reģionālās attīstības likumā iekļauts noteikums reģionālās attīstības veicināšanā ievērot ilgtspējības/līdzsvarotības principu. (Teritorijas plānošanas likums, 2002) Likumā nav norādīts, kā pašvaldībām sasniegt ilgtspējīgu attīstību, kā arī kādi principi, pēc kuriem izstrādāt plānu.

Gatavojoties Rio+10 konferencei, Latvijā tika sagatavots Latvijas Nacionālais ziņojums Rio+10 (pieejams latviešu un angļu valodās) un izstrādātas Latvijas Ilgtspējīgas attīstības pamatnostādnes. (MK 15.08.2002. rīk. Nr. 436)

- ✓ Latvijā ir jāveido pārtikusi sabiedrība, kas novērtē un veicina demokrātiju, vienlīdzību, godprātību un savu kultūras mantojumu.
- ✓ Jāveido stabila ekonomika, kas spēj nodrošināt sociālās vajadzības. Tai pašā laikā jāpanāk tādi ekonomiskās izaugsmes tempi, kas pārsniedz vides piesārņošanas un resursu patēriņa tempus.
- ✓ Jānodrošina droša un veselīga vide gan pašreizējām, gan nākamajām Latvijas paaudzēm.
- ✓ Latvijā jāveic atbilstoši pasākumi ar mērķi — saglabāt bioloģisko daudzveidību un veicināt ekosistēmu aizsardzību.
- ✓ Latvijas sabiedrībā jāveicina atbildīga attieksme pret dabas resursiem un pastāvīgi jāuzlabo šo resursu izmantošanas efektivitāte.
- ✓ Latvijai, kura patlaban ir starptautiskā atbalsta saņēmēja, pakāpeniski jāpārvēršas par valsti, kas pati spēj nodrošināt savas vajadzības un eventuāli sniegt atbalstu citām valstīm.
- ✓ Jānodrošina vides jautājumu koordinācija un jāveicina vides politikas integrēšana visās pārējās nozaru politikās (starpsektorālā politika).
- ✓ Lai veicinātu ilgtspējīgu attīstību, jāizmanto tirgus ekonomikas mehānismi.
- ✓ Latvijā ir jānodrošina sabiedrības līdzdalība ilgtspējīgas attīstības procesos.
- ✓ Latvijā pastāvīgi jāizvērtē sasniegumi izvirzīto ilgtspējīgās attīstības mērķu sasniegšanā. (Latvijas ilgtspējīgas attīstības pamatnostādnes, 2002)

Ja pamatnostādnes visos līmeņos īstenotu, tas būtu ilgtspējīgas attīstības lēmumu pieņemšanā būtisks pamats. Kā trūkums jāmin, ka nav realizācijas mehānisma.

Pamatnostādņu mērķiem un rīcībām nav noteikts termiņš vai robežvērtība, un līdz ar to dokuments nav saistošs. Pozitīva iezīme ir rādītāju izvēle mērķu sasniegšanas analīzei.

2.2.2. Latvijas Republikas plānošanas reģioni

LR likums Reģionālās attīstības likums nosaka, ka Latvijā ir jāizveido pieci reģioni – Kurzemes plānošanas reģions, Latgales plānošanas reģions, Rīgas plānošanas reģions, Vidzemes plānošanas reģions un Zemgales plānošanas reģions. Plānošanas reģiona teritorijas saskaņā ar pašvaldību iesniegtajiem priekšlikumiem nosaka 2003. gada 25. marta MK noteikumi Nr. 133 „Noteikumi par plānošanas reģiona teritorijām”.

Plānošanas reģiona kompetence ir nodrošināt reģiona attīstības plānošanu, koordināciju, pašvaldību un citu valsts pārvaldes iestāžu sadarbību, t. sk.:

- 1) noteikt reģiona ilgtermiņa attīstības pamatprincipus, mērķus un prioritātes,
- 2) sadarbībā ar pašvaldībām un valsts pārvaldes iestādēm izstrādāt, vadīt un uzraudzīt ilgtermiņa un vidēja termiņa attīstības plānošanas dokumentu (teritorijas plānojuma un attīstības programmas) izstrādi un ieviešanu,
- 3) sagatavot atzinumus par nacionālā līmeņa attīstības plānošanas dokumentu atbilstību plānošanas reģiona interesēm,
- 4) izvērtēt un sniegt atzinumus pašvaldību vai privātpersonu projektu iesniegumiem par reģionālās attīstības valsts atbalsta saņemšanu. (Plānošanas reģioni, 2009)

Balvi atrodas Latgales plānošanas reģionā (2.1. attēls), kas savulaik skaitījās vismazāk attīstītais reģions visu pirmsiestāšanās valstu reģionu vidū. Iekšzemes kopprodukts uz vienu iedzīvotāju Latgalē sastāda 16% no ES vidējā rādītāja. Iekšzemes kopprodukts uz vienu iedzīvotāju ir vairākkārt zemāks nekā vidēji, bet bezdarba līmenis ir divas reizes augstāks nekā caurmērā valstī. (Latgales pilsētu attīstības stratēģija, 2001)

2.1. attēls. Latvijas plānošanas reģioni (avots: www.rapl.gov.lv)

Būtiskākie jautājumi Latgales reģionālās attīstības stratēģijā:

- ✓ *Produktīvā sektora attīstība:* lauksaimniecības un lielo uzņēmumu racionalizācija un modernizācija. Vienīgā cerība ražošanas lejupslīdes novēršanai lauksaimniecības un rūpniecības sektoros ir radikālas pārmaiņas, orientējoties uz inovācijām un jaunu ekonomikas modeli.
- ✓ *Cilvēkresursu attīstība:* bezdarbnieku apmācība, profesionālās un augstākās izglītības pilnveidošana un sasaistīšana ar reģionālo uzņēmējdarbību. Jāizstrādā īpašas programmas sabiedrības integrācijai Latgalē. Svarīgs ārējās ekonomikas aspekts ir kultūras identitāte un atraktivitāte.
- ✓ *Infrastruktūra:* galvenās prioritātes ir nodrošināt reģiona pieejamību (no/uz Rīgu) kravu/pasažieru pārvadāšanai, samazināt ceļā pavadīto laiku un sagatavot labi aprīkotas industriālās zonas, lai veicinātu jaunu ekonomisko aktivitāšu attīstību. (Latgales reģionāla attīstības aģentūra, 2009)

Izstrādājot Latgales reģiona teritorijas plānojumu 2006.–2026. gadam, ņemti vērā Vidzemes, Zemgales un Rīgas plānošanas reģiona telpiskās attīstības virzieni un intereses, piedāvājot veidot kopīgas telpiskās attīstības koncepcijas. Šāda teritorijas attīstības koncepcija sasaucas ar Leipcīgas hartā uzsvērto partnerību un uzdevumu sadalīšanu starp pilsētām un lauku apvidiem, identificējot kopējās vērtības un izstrādājot vienotu reģionālo, pašvaldību un novadu attīstību stratēģiju.

2.2.3. Ilgtspējīgas attīstības rādītāji Latvijā

2005. gadā K. Āboliņa sava zinātniskā darba ietvaros izvērtēja Latvijas pilsētu līdzsvarotas attīstības novērtēšanas iespējas un izstrādāja kritērijus Latvijas pilsētu līdzsvarotas attīstības rādītāju izveidošanai. (Āboliņa, 2005) Šos ieteikumus diemžēl pagaidām atzīst tikai zinātnieku un šīs jomas profesionāļu vidē.

2005. gadā tika veikts esošās situācijas vērtējums Rīgā (Rīgas Dome, 2005) „Rīgas pilsētas vides un attīstības politikas vērtējums attiecībā pret Olborgas saistībām”. Pamatotu kritēriju noteikšana Rīgā sastopas ar politiku, kura nav samērojama ar ilgtspējīgu/ līdzsvarotu attīstību: „Patlaban izskatās, ka Rīgas pilsēta savu labprātīgo pievienošanos Olborgas hartai vienkārši aizmirsusi un tikai sabiedriskas vai nevalstiskas organizācijas izmisīgi mēģina pievērst Rīgas Domes uzmanību tādām lietām kā iekšējo ūdeņu aizsardzība, gaisa tīrība, pilsētas zaļo teritoriju saglabāšana. Kad notiek nevalstisko organizāciju tikšanās aci pret aci ar dažādu partiju pārstāvjiem, lai pārrunātu Rīgas pilsētas vides problēmas, saruna parasti izveidojas tāda kā... tukša, jo abas puses ir pilnīgi vienotas savos uzskatos: protams, jācīnās par tīrāku gaisu Rīgā, protams, nedrīkst haotiski zāgēt kokus, protams, jāveido veloceļu tīkls! Taču kolīdz runātāji pagriež viens otram muguru, atsākas tas pats vecais – Rīgas Dome tomēr konsekventi neievēro Olborgas hartas pamatnostādnes. Vai nākotnē kaut kas mainīsies? Nevalstisko organizāciju entuziasti laikiem jau sīks un dudinās tik ilgi, kamēr panāks savu. Viņi ir nelabojami ideālisti!” (Brizga, 2005)

2007. gadā Latvijas Vides, ģeoloģijas un meteoroloģijas aģentūra publiskoja „Ilgtspējīgas attīstības indikatoru pārskatu 2006”, kur apkopoti 67 indikatori, atbilstoši prioritārajām tēmām, tie strukturēti sadaļās: “Vide”, “Ekonomika” un “Labklājība”. Dalījums ļauj spriest, kādi ekonomiskie faktori novērojami Latvijas prioritārajās nozarēs: enerģētikā, transportā, būvniecībā, tūrismā, lauksaimniecībā, zivsaimniecībā un mežsaimniecībā un kā tie ietekmē sabiedrības labklājību un veselību, dabu un bioloģisko daudzveidību, vides piesārņojumu, dabas resursus un vides kvalitāti, kā arī izvērtē līdz šim veikto pasākumu lietderību un efektivitāti. (Kirstuka, 2007)

Indikatori:

- ✓ ir stratēģisko mērķu orientēti un jutīgi reaģē uz procesu izmaiņām;
- ✓ ir pamatoti ar ticamiem, zinātniski precīziem un salīdzināmiem datiem/informāciju;
- ✓ attiecas uz noteiktu laika periodu un teritoriju.

Indikatori nepieciešami:

- ✓ politikas prioritāšu noteikšanai;
- ✓ politikas pasākumu ieviešanas gaitas novērtēšanai;

✓ ieviesto pasākumu lietderības un efektivitātes novērtēšanai.

Pārskatā ir rakstīts — Valsts un pašvaldību pārvaldei nepieciešama precīza, nepārprotami skaidra un laikus sniegta informācija politikas prioritāšu noteikšanai, politikas veidošanai un ieviešanas lietderības un efektivitātes novērtēšanai. (Kirstuka, 2007)

Diemžēl pārskats ir saistošs, ja aplūko kopējo attīstības tendenci Latvijā, bet tas nav saistošs reģioniem un pašvaldībām.

Šis sastingums valsts līdzsvarotas politikas attīstībā ir radies pasīvas bezdarbības rezultātā un Latvijas specifiskajā situācijā uzskatāms par valsts attīstības vājuma rādītāju («iedzīvotāju skaita samazināšanas» ziņā Latvija ieņem pirmo vietu pasaulē). (Āboliņa, 2005)

Pielietojot Eiropas 10 vienotos ilgspējas rādītājus un tendences, ir apzinātas vairākas Latvijas pilsētas: Rīga, Jūrmala, Liepāja, Ventspils, Rēzekne, Daugavpils un vēl dažās. Lai situācija tiktu izvērtēta objektīvi, tika pieaicināti attiecīgo nozaru vadošie speciālisti un eksperti. (Zilans, Abolina, 2007)

Latvijā kopumā nav vēl vienotas koncepcijas par Ilgspējīgas attīstības ieviešanas pamatnostādņēm, to vērtēšanas kritērijiem. Straujās valdību maiņas neļauj īstenot pieņemtās nostādnes.

3. PĒTNIECISKĀ DARBA MATERIĀLI UN METODES

Lai izpildītu darbā izvirzīto mērķi, tika izskatīti starptautiskie dokumenti un veikta Balvu pilsētas attīstības programmas analīze. Nepieciešamā informācija šā pētījuma veikšanai iegūta no visa veida ilgtspējīgas attīstības plānošanas dokumentiem: starptautiskajiem, Latvijas, Latgales reģiona un Balvu pilsētas. Uzdevumu izpildei bija nepieciešams:

1. Iepazīties ar ilgtspējīgas attīstības politikas pamatnostādnēm starptautiskajos dokumentos:

- ✓ Bruntlandes ziņojums jeb 1987. gada ANO Pasaules vides un attīstības komisijas ziņojums „Mūsu kopīgā nākotne”.
- ✓ Rīcības programma 21. gadsimtam (Agenda 21).
- ✓ Rio+10 Johannesburgas deklarācija par ilgtspējīgu attīstību.
- ✓ Eiropas ilgtspējas attīstības pilsētu harta (Olborgas harta).
- ✓ Olborgas saistības.
- ✓ Leipcigas harta.

Latvijā izstrādātie ilgtspējīgas attīstības dokumenti:

- ✓ Latvijas ilgtspējīgas attīstības pamatnostādnes.
- ✓ Latgales pilsētu attīstības stratēģija.
- ✓ NVO ziņojums par ilgtspējīgu attīstību Latvijā.

2. Iepazīties ar Balvu pilsētas teritorijas attīstības programmu 2007.-2010. gadam iekļautajiem mērķiem un rīcībām.

3. Izanalizēt Balvu pilsētas attīstības ilgtspējas pēc Olborgas saistībām.

Metodikas pamatā ir pilsētas plānošanas dokumentu atbilstības analīze 50 Olborgas saistībām divos griezumos:

- ✓ Pirmkārt, tika analizēta attīstības plānošanas dokumentos definēto *mērķu* atbilstība Olborgas kritērijiem.
- ✓ Otrkārt, pēc Olborgas kritērijiem tika analizētas šajos dokumentos definētās *rīcības*.

Vērtējums dots trijās atbilstības grupās:

- ✓ *Olborgas saistībām atbilst* - pilnīgs un nepārprotams Olborgas kritērija definējums attīstības plānošanas dokumenta mērķos un/vai rīcībās;
- ✓ *Olborgas saistībām daļēji atbilst* - tikai daļēji iekļauta attīstības plānošanas dokumenta mērķos un/vai rīcībās, vai formulējums ir neskaids vai pretrunīgs vienā vai dažādos attīstības plānošanas dokumentos.;

- ✓ *Olborgas saistībām neatbilst* - konkrētais jautājums nav atspoguļots attīstības plānošanas dokumenta mērķos un/vai rīcībās.

Šī analīze sniedz ieskatu pilsētas administrācijas veidotajā attīstības politikas atbilstībā Olborgas ilgtspējīgas attīstības kritērijiem, nosakot, kuri no Olborgas kritērijiem ir definēti attīstības plānošanas dokumentu mērķos un vai šie mērķi ir tālāk izvērsti kā rīcības, saskaņā ar definētajiem mērķiem. Šīs analīzes rezultāts ir pilsētas ilgtspējīgas attīstības politikas plašuma un saskaņotības novērtējums. (Zīlāns, 2009)

4. Darbā gūtie secinājumi apkopoti priekšlikumos Balvu pilsētas Domei, tās pārvaldības pilnveidei, veidojot attīstības programmu līdz 2018. gadam.

Dokumentu analīzes metodes:

1. Tradicionālā analīzes metode – dokumentu analīze, kad nepieciešamās ziņas iegūst ar vispārīgām loģiskās analīzes operācijām – sintēzi, salīdzināšanu, novērtēšanu, apcerēšanu.
2. Novērošana – praktiskā darba pieredze, strādājot Balvu pilsētas Domē, kad pamatinformāciju iegūst tieši uztverot un reģistrējot visu, kas attiecas uz pētījuma tematu un ir nozīmīgs sakarā ar pētījumu.
3. Statistikas datu apkopošana.

Netiek skatīts Balvu pilsētas Teritorijas plānojums, jo esošais pilsētas teritorijas plānojums tiks aizstāts ar jaunizveidotā Balvu novada teritorijas plānojumu.

Iedzīvotāju viedokļa atspoguļošanai par Balvu pilsētai būtiskiem ar ilgtspējīgu attīstību saistītiem jautājumiem tika apkopoti dati no Balvu pilsētas mājaslapas sadaļas „Aktuālais jautājums”. (<http://www.balvi.lv/i?p=99998&saraksts>)

Jautājumi skar visdažādākās tēmas un aptver laika posmu no 2007. gada līdz 2009. gada aprīlim. Atbildēt uz jautājumu varēja ierobežota respondentu grupa, tie, kam ir pieejams internets, tomēr aptaujas dati ir vērā ņemami, jo atspoguļo iedzīvotāju līdzdalību un informētību par pilsētā notiekošo, apmierinātību ar pašvaldību un ir arguments pilsētas nākotnes attīstības dokumentu izstrādei. Datu ilustrācijai izmantota Microsoft Word iespēja *Chart*.

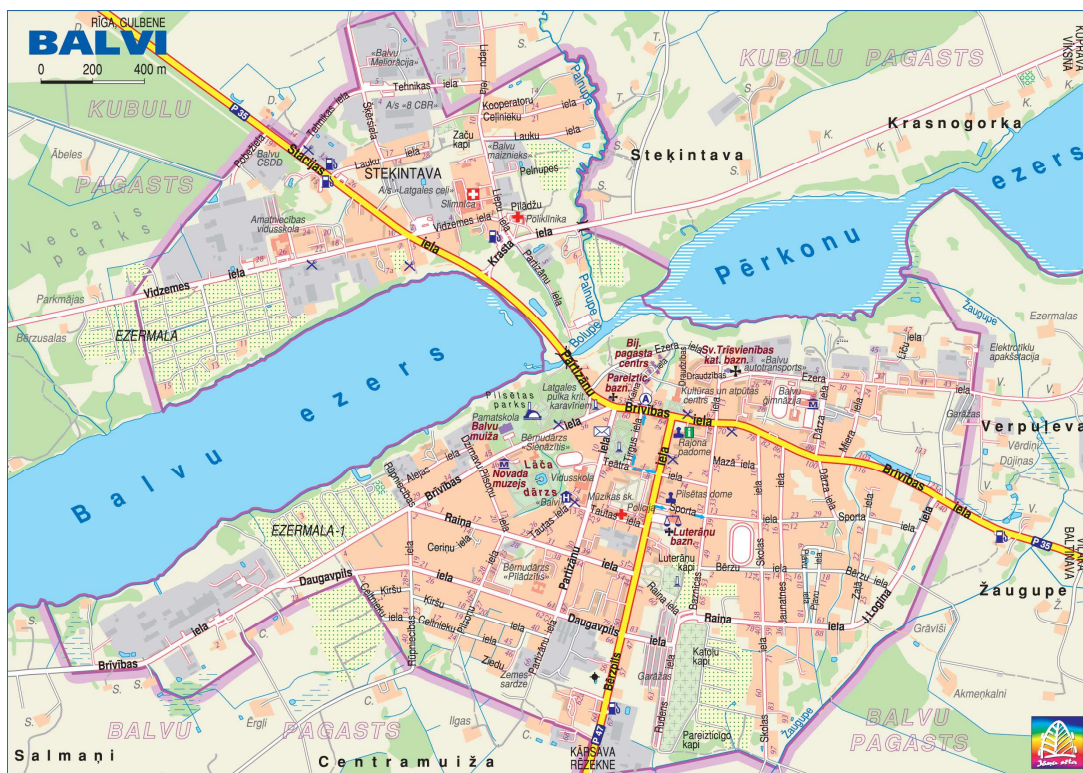
4. BALVU PILSĒTAS ILGTSPĒJĪGAS ATTĪSTĪBAS PROGRAMMA UN TĀS NOVĒRTĒJUMS ATBILSTOŠI OLBORGAS SAISTĪBĀM

4.1. Balvu pilsētas raksturojums

Daba

Balvu pilsēta ir rajona centrs Latvijas Austrumu pierobežā, Latgales ziemeļu daļā. Pilsētas tiesības iegūtas 1928. gadā. Attālums no Balvu pilsētas līdz Rīgai ir 226 km. Pilsētas kopplatība ir 508,7 ha. No pilsētas kopplatības nekustamo īpašumu lietošanas mērķiem aizņem individuālo dzīvojamo māju apbūve — 184 ha, dabas pamatnes un rekreācijas nozīmes zeme – 53 ha, ūdens objektu zeme – 1,2 ha. (Zemes dienests, 2008) Zemes sadalījums pa nekustamo īpašumu lietošanas mērķu grupām redzams 2. pielikumā. Pilsētas teritorijā lielākoties ir apbūves zemes.

Dabas apstākļus Balvu pilsētā nosaka teritorijas novietojums Latvijas ziemeļaustrumos, Austrumlatvijas zemienē, Adzeles pacēluma ziemeļrietumos, Bolupes senlejā, Balvu un Pērkona ezeru krastos (3.1. attēls). Ezeri ietilpst blakus esošo pagastu teritorijās. Reljefs vidēji viļņots, vietām mijas ar līdzenumiem. Teritorijas absolūtās augstuma atzīmes mainās no 103 m līdz 119 m, augstākā vieta ir 122,9 m virs jūras līmeņa. Balvu pilsētas teritorijā nav Eiropas Savienības vai Latvijas nozīmes īpaši aizsargājamu dabas teritoriju. (Balvu pilsētas pašvaldības 2007. gada publiskais pārskats, 2007)

4.1. attēls. Balvu pilsētas karte (avots Jāņa sēta, 2006)

Iedzīvotāji

Balvos dzīvo apmēram astoņi tūkstoši iedzīvotāju. Iedzīvotāju skaita ziņā Balvu pilsēta ir sestā lielākā pašvaldība Latgalē. Diemžēl iedzīvotāju skaits pilsētā ar katru gadu samazinās (4.1. tabula). Pēc Balvu pilsētas Dzimtsarakstu nodaļas datiem 2007. gadā reģistrēti 75 jaundzimušie un 95 mirušie un līdzīgi dati ir 2008. gada – 75 jaundzimušie, 95 mirušie. Tāpēc var secināt, ka iedzīvotāju skaits ik gadu samazinās zemās dzimstības un migrācijas dēļ (augstākās izglītības iestādes, darbs lielākās pilsētās un ārvalstīs).

4.1. tabula

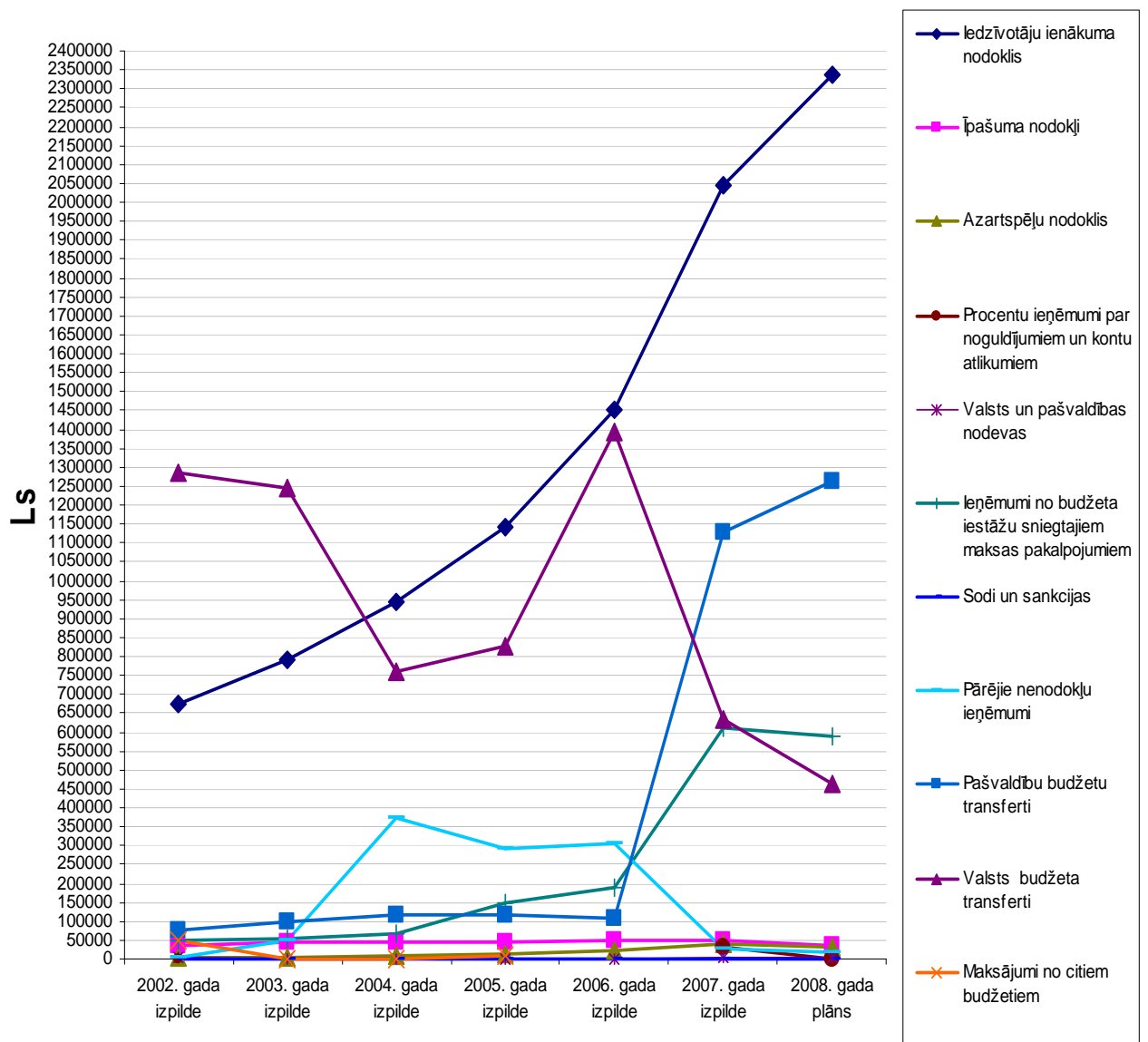
Iedzīvotāju skaits Balvu pilsētā (sastādījis autors, izmantojot (Centrālās Statistikas pārvaldes datus un Pilsonības un Migrācijas lietu pārvaldes datus)

Gads	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	uz 01.01. 2009
Iedzīvotāju skaits	8404	8356	8253	8113	8051	8030	7968	7973

Balvu pilsētas pārvalde

Pašvaldības lēmējvaru veido 11 deputāti: finanšu pastāvīgā komiteja (7 deputāti), tautsaimniecības pastāvīgā komiteja (5 deputāti), sociālā pastāvīgā komiteja (5 deputāti) un izglītības, kultūras un sporta jautājumu pastāvīgā komiteja (5 deputāti). Pašvaldības organizatoriskā struktūra aplūkojama 3. pielikumā.

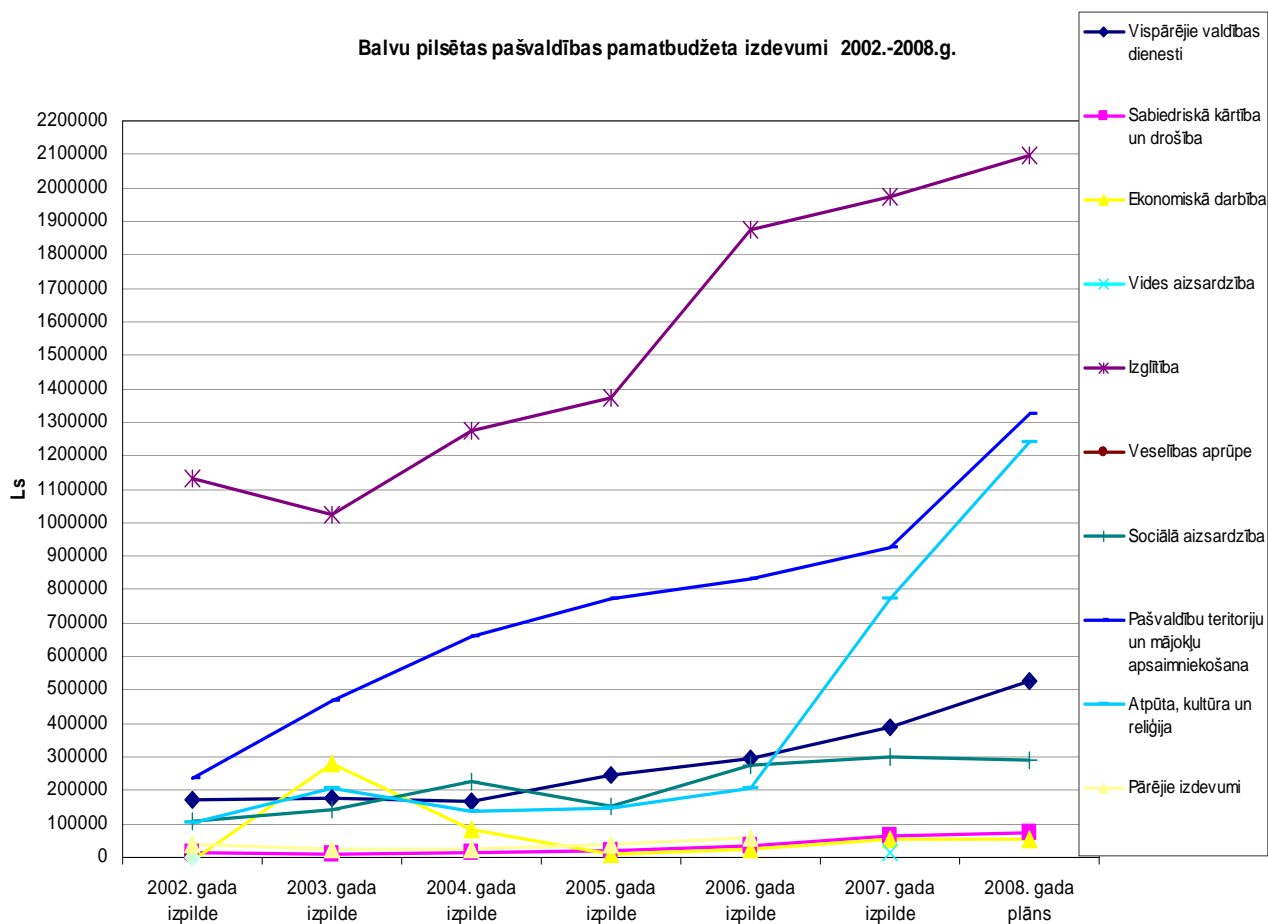
Pašvaldības pamatbudžeta ieņēmumus (4.2. attēls) veido nodokļu ieņēmumi – iedzīvotāju ienākuma, nekustamā īpašuma nodoklis, azartspēļu nodoklis; nenodokļu ieņēmumi, kuros ietilpst pašvaldību nodevas, naudas sodi, ieņēmumi no pašvaldības īpašuma pārdošanas, kā arī citi nenodokļu ieņēmumi; transfertu ieņēmumi (maksājumi) no valsts un pašvaldību budžetiem un budžeta iestāžu ieņēmumiem. (Balvu pilsētas pašvaldības 2007. gada publiskais pārskats, 2007)

4.2. attēls. Balvu pilsētas pamatbudžeta ieņēmumi 2002.–2008. gadam
(Balvu pilsētas pašvaldības 2007. gada publiskais pārskats)

Jāsecina, ka „četri vaļi, kas balsta pašvaldības budžetu” ir iedzīvotāju ienākuma nodoklis, pašvaldību un valsts transferti, kā arī ieņēmumi no budžeta iestāžu maksas pakalpojumiem. (Balvu pilsētas pašvaldības 2007. gada publiskais pārskats, 2007)

Attēlā 4.3. redzams, kā sadalās Balvu pilsētas izdevumi pa nozarēm: lielāko īpatsvaru veido izdevumi izglītībai (44%), pašvaldības teritoriju un mājokļu apsaimniekošanai (21%), tikai 0,30% tiek atvēlēti vides aizsardzībai, 7% sociālajai aizsardzībai.

4.3. attēls. Balvu pilsētas pamatbudžeta izdevumi pa nozarēm 2002.–2008. gadam
(Balvu pilsētas pašvaldības 2007. gada publiskais pārskats)

Respondentu atbildes (5. nodaļā) liecina, ka 48% ir apmierināti ar esošo situāciju, bet 27% — neapmierināti ar dzīvi pilsētā. Tā kā pašvaldības budžeta ienākumus galvenokārt sastāda ieņēmumi no iedzīvotāju ienākuma nodokļa, jāpievērš uzmanība iedzīvotāju apmierinātībai ar pilsētu, lai neizplūstu darbaspējīgie iedzīvotāji no pilsētas — zemāki ieņēmumi, mazāk resursu, ko lietot pilsētas attīstībā.

Pašvaldību reforma situācijā, kad tiek veidots Balvu novads un pilsēta tiks apvienota ar 10 pagastiem, aktuāla kļūs partnerības un uzdevumu sadalīšana starp pilsētu un lauku teritorijām, lai veidotu līdzsvarotu un ilgtspējīgu attīstību visā teritorijā kopumā. Pašvaldībai jāmeklē veidi, kā pilsētas un lauku apvidu jaunizveidotajai pārvaldei sadarboties ar visām ieinteresētajām apriņķiem gan publiskajā, gan privātajā sektorā, kopīgi identificēt vērtības un izstrādāt vienotu novada attīstības stratēģiju, kas nodrošinātu labākus dzīves apstākļus un dzīves līmeni visiem iedzīvotājiem.

Pašvaldības aģentūras

Saimnieciski finansiālo darbību veic Balvu pilsētas pašvaldības aģentūra "SAN-TEX", pamatojoties uz 2003. gada 4. decembrī Balvu pilsētas Domes pieņemto lēmumu "Par Balvu pilsētas pašvaldības aģentūras "SAN-TEX" nolikuma apstiprināšanu" un 2003. gada 19. decembrī Balvu pilsētas Domes pieņemto lēmumu "Par Balvu pilsētas pašvaldības aģentūras "SAN-TEX" pārvaldes līguma apstiprināšanu".

Nolikums nosaka pašvaldības aģentūras mērķus, funkcijas, struktūru, darbības uzraudzību, mantu, finanšu līdzekļus, reorganizācijas un likvidācijas kārtību.

Saimnieciskās darbības veikšanai aģentūrā ir izveidotas sekojošas apakšnozares:

- ✓ Ārējo ūdensvada un kanalizācijas tīklu dienests.
- ✓ Notekūdeņu attīrīšanas iekārtas.
- ✓ Pašvaldības dzīvojamā fonda iekšējo tīklu avārijas dienests.
- ✓ Pašvaldības dzīvojamā fonda remontceltniecības darbu dienests.
- ✓ Labiekārtošanas un apzaļumošanas dienests.

Balvu pilsētas Dome 2008. gada 27. novembrī apstiprināja „Balvu pilsētas domes pilsētsaimniecības pārvaldes nolikumu” ar galvenajiem uzdevumiem: pašvaldības īpašumu uzskaitē; pašvaldības īpašumu apsaimniekošana; pašvaldības īpašumu atsavināšana un iepirkumu organizēšana; palīdzība dzīvokļa jautājumu risināšanā; pilsētsaimniecības organizēšana.

Balvu pilsētas pašvaldības aģentūra „Sociālais serviss” ir pašvaldības izveidota iestāde, kura ar Balvu pilsētas Domes lēmumu nodrošina pašvaldības iedzīvotājiem sociālo palīdzību, sociālos pakalpojumus, rehabilitāciju un psihosociālo palīdzību, nodrošina nakts patversmi un kārtības uzturēšanu sociālajos dzīvokļos, veic paplašinātu mājas aprūpi, iesaista bezdarbniekus subsidētajās nodarbinātības programmās un algotajos pagaidu darbos, kā arī organizē skolēnu nodarbinātību vasaras brīvdienās saskaņā ar Pārvaldes līgumu un aģentūras nolikumu.

Tajā ietilpst sekojošas struktūrvienības: Ģimenes atbalsta nodaļa; Sociālās palīdzības nodaļa; Sociālo pakalpojumu nodaļa; Rehabilitācijas nodaļa; Saimnieciskā nodaļa; P/A „Sociālais serviss” sniegtie maksas pakalpojumi; Bērnu rotaļu istaba „Ezītis”.

2005. gada 30. jūnijā A/S Balvu enerģija akcionāru sapulcē apstiprināja administratora lēmumu Nr.3/06/2005, nosakot galvenos darba uzdevumus: elektroenerģijas ražošana; elektroenerģijas pārvade; elektroenerģijas sadale un realizācija; tvaika un karstā ūdens piegāde; ūdens ieguve, attīrīšana un sadale. Pilsētas apkurē tiek izmantota koka šķelda, kas ietilpst atjaunojamajos resursos.

4.2. Balvu pilsētas teritorijas attīstības programma

Balvu pilsētas teritorijas attīstības programma nosaka prioritātes, mērķus un pasākumus, lai sekmētu pilsētas attīstību laika posmā no 2007. līdz 2010. gadam. Šāds dokuments Balvu pilsētas pašvaldībā tika izstrādāts pirmo reizi 2006. gadā. Līdz tam pilsētas attīstība notika, galvenokārt vadoties no neatliekamu problēmu risināšanas nepieciešamības un finanšu līdzekļu piesaistes iespējām. Pašvaldības turpmākai attīstībai bija nepieciešams dokuments, kas turpmāk būtu Balvu pilsētas mērķtiecīgas attīstības pamats. Balvu pilsētas teritorijas attīstības programma 2007.—2010. gadam ir politisks domes dokuments, ko tā apspriedusi un pieņēmusi atklātās debatēs.

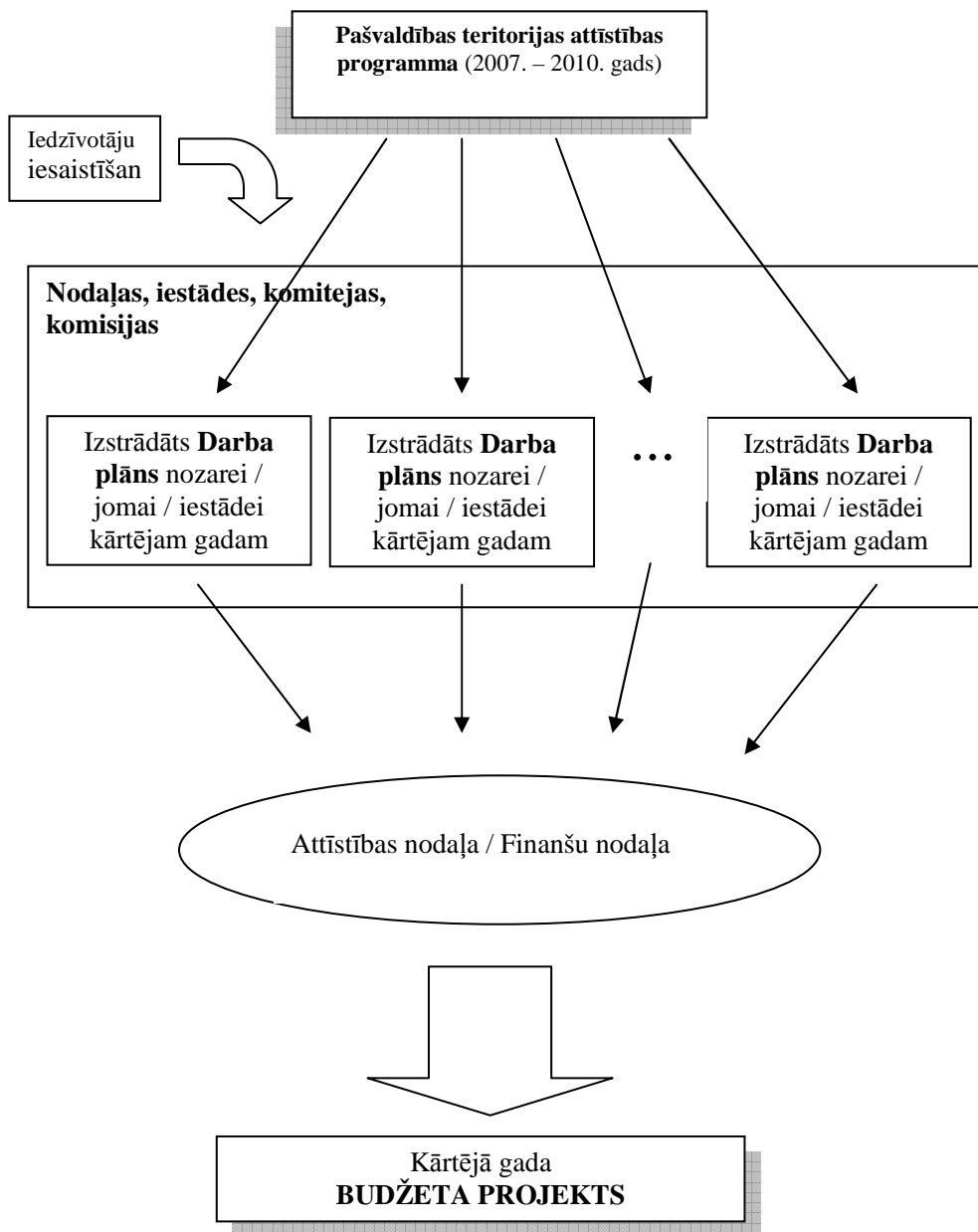
Balvu pilsētas teritorijas attīstības programmas izstrādes nepieciešamību noteica:

- ✓ ievērojamas izmaiņas valsts politikā, ekonomikā un sociālajā dzīvē;
- ✓ daudzās pašvaldības jomās neskaidri noteiktie prioritārie darbības virzieni;
- ✓ ierobežotie resursi, kas radīja nepieciešamību sadarboties dažādiem sektoriem un apvienot resursus;
- ✓ nepieciešamība pēc esošās situācijas analīzes un apraksta;
- ✓ pieaugošs sabiedrības pieprasījums pēc pakalpojumiem pilsētā.

Pamatojoties uz šo programmu, tiek apstiprināti kārtējie Balvu pilsētas pašvaldības gada budžeti un reizi gadā tiek izskatīti programmas ieviešanas rezultāti, šajā procesā iesaistot pašvaldības pārstāvjus, darba grupas un ieinteresētās personas.

Balvu pilsētas attīstības programma sagatavota, balstoties uz veikto esošās situācijas analīzi, noteikto SVID analīzi, kā arī analizējot pilsētas attīstības tendences attīstības programmas izstrādes darba grupās. Attīstības programmas nolūks ir atspoguļot pilsētas perspektīvu līdz 2010. gadam.

Balvu pilsētas pašvaldība ir izstrādājusi shēmu, pēc kuras īstenot teritorijas attīstību (4.5. attēls). Shēma rāda, ka vides jautājumu risināšana pilnībā pakļauta pašvaldības budžetam un līdz ar to nav mērķtiecīga. Tā ir pakļauta to problēmu risināšanai, kas kļuvas neatliekamas. (Balvu pilsētas teritorijas attīstības programma 2007.—2010. gadam, 2006)

4.5. attēls. Balvu pilsētas pašvaldības teritorijas attīstības programmas īstenošanas shēma

(Balvu pilsētas teritorijas attīstības programma 2007.—2010. gadam, 2006)

Balvu pilsētas teritorijas attīstības programmā 2007. – 2010. gadam izvirzīti mērķi četrās grupās:

1. Pašvaldības attīstība

1. Regulāri nodrošināt iedzīvotājus ar informāciju par pašvaldības plāniem un darbu, veicināt iedzīvotāju līdzdalību šajos procesos.
2. Organizēt pašvaldības mērķtiecīgas attīstības plānošanas procesu.
3. Decentralizēt pašvaldības pārvaldes struktūru, veidojot to atbilstoši laika prasībām un veicamajiem uzdevumiem.

II. Cilvēkresursu attīstība

1. Attīstīt iedzīvotāju brīvā laika pavadīšanai nepieciešamo infrastruktūru un pilnveidot kultūras un sporta aktivitātes.
2. Radīt apstākļus bērnu un jauniešu kvalitatīvas izglītības ieguvei un vispusīgai attīstībai.
3. Sakārtot vidi sociāli izolēto un mazaizsargāto iedzīvotāju iesaistīšanai sabiedrībā.

III. Pilsētvides attīstība

1. Sakārtot vidi degradējošos objektus, teritorijas un potenciāli piesārņotās vietas un uzturēt kārtībā zaļās zonas un atpūtas teritorijas.
2. Turpināt plānveidīgu ielu rekonstrukcijas procesu un optimizēt transporta kustības intensitāti pilsētā.
3. Veikt pasākumu kopumu siltumapgādes, ūdensapgādes un kanalizācijas sistēmu pilnveidošanai.

IV. Uzņēmējdarbības attīstība

1. Veicināt pilsētas uzņēmumu sadarbību ar Krievijas un ES uzņēmējiem.
2. Radīt apstākļus klientu un speciālistu piesaistei pilsētas uzņēmumiem.
3. Organizēt pasākumu kopumu uzņēmējdarbībai labvēlīgas vides attīstībai.

4.3. Balvu pilsētas teritorijas attīstības programmas 2007.–2010. gadam atbilstība Olborgas saistībām

Uz Balvu pilsētu attiecināmi Olborgas hartā rakstītie vārdi: „Mēs, pilsētas, atzīstam, ka pilsēta nevar atļauties nodot savu problēmu risināšanu kādam citam vai atlikt to uz nākotni. Tādēļ jebkuras pilsētā radušās problēmas vai nelīdzsvarotība tiek vai nu atrisināta vietējā līmenī, vai arī to pārņem kāda lielāka vienība reģionālā vai nacionālā līmenī. Šis ir problēmu risināšanas veids ar dialoga palīdzību. Šī principa īstenošana sniegs katrai pilsētai pilnīgu brīvību, nosakot tās aktivitātes.” (Olborgas harta, 2009)

Attīstības programmas atbilstība Olborgas saistībām tiek analizēta, lai noteiktu, vai izvirzītie mērķi un rīcības ir saskaņā ar ilgtspējīgas attīstības nostādnēm.

4.3.1. Balvu pilsētas teritorijas attīstības programmas 2007.—2010. gadam mērķu atbilstība Olborgas saistībām

Salīdzinot Balvu pilsētas teritorijas attīstības programmas (turpmāk – BPTAP) mērķus ar Olborgas saistībām (4.2. tabula), redzams, ka 5 saistības saskan, daļēji — 7, bet nav ietverti 38 saistību jautājumi. Programmas mērķus neatspoguļo 2., 4., 7., 10. saistību grupas. Saistību saderība ir 1., 3., 5., 8. un 9. grupai, daļēja saderība ar Olborgas saistībām ir 3., 6., 8. un 9. saistību grupai.

4.2. tabula

Balvu pilsētas teritorijas attīstības programma 2007.–2010. gadam atbilstība Olborgas saistībām (sastādījis autors, izmantojot (Balvu pilsētas teritorijas attīstības programma 2007–2010, 2006))

Olborgas saistību grupa	BPTAP mērķi		Olborgas saistību skaits, kuras nav atspoguļotas BPTAP
	atbilst	daļēji atbilst	
1. Sabiedrību iesaistoša pārvaldība	1	2	2
2. Pilsētas pārvalde ceļā uz ilgtspējīgu attīstību	0	0	5
3. Kopējie dabas resursi	1	2	2
4. Atbildīga patēriņa un dzīvesveida izvēle	0	0	5
5. Pilsētas plānošana un dizains	1	0	4
6. Labākas pārvietošanās iespējas, mazāka satiksme	0	1	4
7. Rīcības veselības jomā	0	0	5
8. Dinamiska un ilgtspējīga vietējā ekonomika	1	1	3
9. Sociālā līdztiesība un taisnīgums	1	1	3
10. No vietējā līmeņa uz globālo	0	0	5
Kopā	5	7	38
Atbilst Olborgas saistībām:	4; 13; 21;36; 42	1; 2; 11; 12; 29; 40; 43	

Kā redzams 4.2. tabulā lielākā daļa Balvu pilsētas teritorijas attīstības programmas mērķu neatbilst Olborgas saistībām. Mērķi ir pārāk vispārīgi (sakārtot vidi sociāli izolēto un mazaizsargāto iedzīvotāju iesaistīšanai sabiedrībā; sakārtot vidi degradējošos objektus, teritorijas un potenciāli piesārņotās vietas un uzturēt kārtībā zaļās zonas un atpūtas teritorijas), tāpēc tos grūti pakļaut analīzei un salīdzinājumam. No vienas puses, tie atbilst Olborgas saistībām, no otras puses, tie nav precīzi definēti.

Sabiedrību iesaistoša pārvaldība – Balvu pilsētas teritorijas attīstības programma neparedz kopsadarbību ar kaimiņu pašvaldībām attīstības sekmēšanā. Tai pašā laikā

pašvaldība sniedz informāciju iedzīvotājiem par darbu pašvaldībā bezmaksas izdevumā „Balvu ziņas”, kas iznāk 2 reizes mēnesī un aktuālāko informāciju var atrast pilsētas mājaslapā www.balvi.lv.

Balvu pilsētas teritorijas attīstības programmā ir daļēja atbilstība ar saistību grupu *kopējie dabas resursi*, kur tiek paredzēta mērķi siltumapgādes, ūdensapgādes un kanalizācijas sistēmu pilnveidošanā.

Pilsētas plānošana un dizains — izvirzīts mērķis sakārtot vidi degradējošos objektus, bet netiek paredzēta kultūrvēsturiskā mantojuma atbilstoša saglabāšana, izvairīšanās no pilsētas izplešanās, kā arī ilgtspējīga dizaina un celtniecības metožu atbalstīšana.

Dinamiska un ilgtspējīga vietējā ekonomika – Balvu pilsētas teritorijas attīstības programma paredz uzņēmējdarbībai labvēlīgas vides nodrošināšanu, veicinot uzņēmēju sadarbību ar Krieviju un ES uzņēmējiem. Tajā iekļauts atbalsts tūrisma infrastruktūras objektu attīstībai, taču nav izvirzīts mērķis veicināt vietējās un reģionālās produkcijas ražošanu un tirdzniecību.

Sociālā līdzietība un taisnīgums — izvirzīts mērķis sociāli izolēto un mazaizsargāto iesaistīšanai sabiedrībā, taču izpaliēk mērķis stiprināt kopienas drošību un novērst nabadzību.

Labākas pārvietošanās iespējas, mazāka satiksme – programma izvirza mērķi optimizēt transporta kustību pilsētā, bet neizvirza mērķi samazināt personiskā motorizētā transporta lietošanu pilsētas teritorijā, nav iekļauta divriteņu, kājāmgājēju un citu alternatīvo pārvietošanās veidu popularizēšana. Pašreizējā pilsētas attīstības programma neveicina pāreju uz automašīnām ar zemu gāzu emisijas līmeni.

Pilsētas pārvalde ceļā uz ilgtspējīgu attīstību, no vietējā līmeņa uz globālo, rīcības veselības jomā un atbildīga patēriņa un dzīvesveida izvēlē — attiecībā uz šīm saistību grupām nav izvirzīts neviens mērķis, kas būtu saskaņā ar Olborgas saistībām.

4.3.2. Balvu pilsētas teritorijas attīstības programmas 2007.—2010. gadam rīcību atbilstība Olborgas saistībām

Teritorijas attīstības programmas atbilstība Olborgas saistībām tiek analizēta, lai noteiktu, vai rīcības ir saskaņā ar ilgtspējīgas attīstības nostādnēm.

Salīdzinot Balvu pilsētas attīstības programmas rīcības atbilstību Olborgas saistībām (4.3. tabula), redzams, ka rīcības atspoguļo 7 Olborgas saistības, daļēji atspoguļo 9, bet nav ietverti 34 saistību jautājumi. Programmas rīcības neatspoguļo 2., 4., 7., 10. saistību grupas. Lielākā saderība ar Olborgas saistībām ir 1., 8. un 9. saistību grupai.

Balvu pilsētas teritorijas attīstības programmas 2007.–2010. rīcību atbilstība Olborgas saistībām (sastādījis autors, izmantojot (Balvu pilsētas teritorijas attīstības programma 2007 – 2010, 2006))

Olborgas saistību grupa	BPTAP rīcības		Olborgas saistību skaits, kuras nav atspoguļotas BPTAP
	atbilst	daļēji atbilst	
1. Sabiedrību iesaistoša pārvaldība	1	3	1
2. Pilsētas pārvalde ceļā uz ilgtspējīgu attīstību	0	0	5
3. Kopējie dabas resursi	0	3	2
4. Atbildīga patēriņa un dzīvesveida izvēle	0	0	5
5. Pilsētas plānošana un dizains	2	0	3
6. Labākas pārvietošanās iespējas, mazāka satiksme	0	1	4
7. Rīcības veselības jomā	0	0	5
8. Dinamiska un ilgtspējīga vietējā ekonomika	2	1	2
9. Sociālā līdztiesība un taisnīgums	2	1	2
10. No vietējā līmeņa uz globālo	0	0	5
Kopā	7	9	34
Atbilst Olborgas saistībām:	4; 21; 24; 36; 40; 42; 45	1; 2; 5; 11; 12; 13; 29; 37; 43	

Balvu pilsētas teritorijas attīstības programmā ilgtspējības aspektā atsevišķas rīcības/aktivitātes atbilst Olborgas saistībām.

Sabiedrību iesaistoša pārvaldība — programmas rīcībās paredzēta sabiedrības informēšana un līdzdalība lēmumu pieņemšanas procesā, kā arī lēmumu pieejamība atklātībā. Mazāka uzmanība ir sadarbības veicināšanai ar kaimiņu pašvaldībām, citām pilsētām un pārvaldes līmeņiem.

Kopējie dabas resursi – uzsvars likts uz siltumenerģijas, ūdensapgādes un kanalizācijas sistēmu uzlabošanu. Rīcībās nav precīzi uzsvērti resursu patēriņa samazināšana vai taupīšana. Zaļo teritoriju uzturēšana un saglabāšana atbilst saistībām.

Pilsētas plānošana un dizains – vienotība ar Olborgas saistībām redzama degradēto teritoriju reģenerācijā, kultūrvēsturisku objektu atbilstošā saglabāšanā, bet nesakrīt ar tiem saistību punktiem, kur tiek prasīta izvairīšanās no pilsētas izplešanās, kā arī ilgtspējīga dizaina un celtniecības metožu atbalstīšana.

Dinamiska un ilgtspējīga vietējā ekonomika – programmas aktivitātes saskan ar vietējās uzņēmējdarbības un pašvaldības sadarbību, kā arī pašvaldības atbalstu biznesa uzsākšanai.

Paredzētas rīcības tūrisma attīstībai pilsētā, bet netiek veicināta vietējās un reģionālās produkcijas ražošana un tirdzniecība.

Sociālā līdztiesība un taisnīgums – šajā Olborgas saistību daļā definētās saistības daļēji atbilst Balvu pilsētas sabiedrisko pakalpojumu pieejamībai, iedzīvotāju atstumtības mazināšanai, kā arī sociāli integrētu mājokļu un dzīves apstākļu nodrošināšanai. Netiek izvirzītas rīcības kopienas drošības uzlabošanā, un nabadzības samazināšanā un novēršanā.

Balvu pilsētas teritorijas attīstības programmā nav izstrādātas rīcības saistību grupām, kas attīstītu *pilsētas pārvaldi ceļā uz ilgtspējīgu attīstību, no vietējā līmeņa uz globālo, rīcības veselības jomā un atbildīga patēriņa un dzīvesveida izvēlē* trūkuma dēļ, nav paredzētas arī rīcības šo uzdevumu veiksmīgai sasniegšanai.

4.3.3. Balvu pilsētas teritorijas attīstības programmas 2007.—2010. gadam mērķu un rīcību atbilstība Olborgas saistībām

Iepriekš aprakstītās Balvu pilsētas teritorijas attīstības programmas mērķu un rīcību atbilstība Olborgas saistībām vizualizētā veidā apskatāma 4.4. tabulā.

4.4. tabula

Balvu pilsētas teritorijas attīstības programmas mērķu un rīcību atbilstība Olborgas saistībām

(sastādījis autors, izmantojot (Balvu pilsētas teritorijas attīstības programmu 2007—2010, 2006))

Olborgas saistības	Attīstības programmas atbilstība OS	
	MĒRĶI	RĪCĪBA
SABIEDRĪBU IESAISTOŠA PĀRVALDĪBA		
Mēs apņemamies, aktivizējot sabiedrības līdzdalību, padarīt efektīvāku mūsu lēmumu pieņemšanu.		
1. tālāk attīstīt sabiedrībā plaši atbalstītu ilgtspējīgas attīstības pilsētas ilgtermiņa vīziju;	daļēji	daļēji
2. vietējā sabiedrībā un pašvaldības administrācijā attīstīt līdzdalību un iespējas ilgtspējīgai attīstībai;	daļēji	daļēji
3. aicināt visus vietējās sabiedrības sektorus efektīvi līdzdarboties lēmumu pieņemšanā;	—	—
4. padarīt pašvaldības lēmumus atklātus, atbildīgus un caurskatāmus;	atbilst	atbilst
5. efektīvi sadarboties ar kaimiņu pašvaldībām, citām pilsētām un pārvaldes līmeņiem.	—	daļēji
PILSĒTU PĀRVALDE CEĻĀ UZ ILGTSPĒJĪGU ATTĪSTĪBU		
Mēs apņemamies īstenot efektīvu pārvaldi, sākot ar mērķu noteikšanu līdz to īstenošanai un īstenošanas izvērtēšanai.		
6. stiprināt vietējās Agenda 21 vai citu vietējās ilgtspējīgas attīstības procesu un integrēt to vietējās valdības darbības centrā;	—	—
7. veikt uz ilgtspējību vērstu integrētu pārvaldību, kas balstīta uz piesardzības principu un saskaņota ar topošo ES tematisko pilsētvides stratēģiju;	—	—
8. mērķus un to izpildes termiņus noteikt atbilstoši Olborgas saistībām, kā arī izveidot un veikt Olborgas saistību izpildes monitoringu;	—	—

Olborgas saistības	Attīstības programmas atbilstība OS	
	MĒRĶI	RĪCĪBA
9. nodrošināt ilgtspējības vadošo lomu pilsētas lēmumu pieņemšanā, un ka resursu piešķiršana tiek balstīta uz stingriem un plaši atzītiem ilgtspējības kritērijiem;	—	—
10. sadarboties ar Eiropas ilgtspējīgas attīstības pilsētu kampaņu un tās sadarbības tīkliem, lai monitorētu un novērtētu progresu ilgtspējīgas attīstības mērķu sasniegšanā.	—	—
KOPĒJIE DABAS RESURSI Mēs pilnībā uzņemamies atbildību par to, lai aizsargātu un saglabātu kopējos dabas resursus un nodrošinātu līdztiesību to pieejamībā.		
11. samazināt kopējo enerģijas patēriņu un palielināt atjaunojamās enerģijas īpatsvaru patērētās enerģijas daudzumā;	daļēji	daļēji
12. uzlabot ūdens kvalitāti, taupīt ūdeni un izmantot to efektīvāk;	daļēji	daļēji
13. saglabāt un palielināt bioloģisko daudzveidību, paplašināt dabas un zaļās teritorijas un rūpēties par tām;	daļēji	atbilst
14. uzlabot augsnes kvalitāti, saglabāt zemes ekoloģisko produktivitāti un atbalstīt ilgtspējīgu lauksaimniecību un mežkopību;	—	—
15. uzlabot gaisa kvalitāti.	—	—
ATBILDĪGA PATĒRIŅA UN DZĪVESVEIDA IZVĒLE Mēs apņemamies sekmēt dabas resursu saprātīgu un taupīgu izmantošanu un veicināt ilgtspējīgu ražošanu un patēriņu.		
16. izvairīties no atkritumu radīšanas, samazināt atkritumu daudzumu, palielināt otrreizējo izmantošanu un pārstrādi;	—	—
17. atkritumu pārvaldē izmantot labākās pieredzes standartus;	—	—
18. izvairīties no nevajadzīga enerģijas patēriņa, un uzlabot energoefektivitāti pie lietotāja;	—	—
19. pielietot ilgtspējīgu iepirkšanos;	—	—
20. aktīvi atbalstīt ilgtspējīgu ražošanu un patēriņu, sevišķi ekomarķētas, bioloģiskās lauksaimniecības, kā arī ētiskas un godīgas tirdzniecības preces.	—	—
PILSĒTAS PLĀNOŠANA UN DIZAINS Mēs apņemamies piešķirt stratēģisku lomu pilsētas plānošanai un dizainam, risinot vides, sociālos, ekonomiskos, veselības un kultūras jautājumus visas sabiedrības labā.		
21. izmantot un reģenerēt degradētās teritorijas;	atbilst	atbilst
22. izvairīties no pilsētas izplešanās, nodrošinot piemērotu iedzīvotāju blīvumu pilsētā un dodot priekšroku attīstībai urbanizētās, nevis zaļajās teritorijās;	—	—
23. veidot jauktu zemes lietojumu, lai panāktu labu līdzsvaru nodrošinājumā ar darbavietām, mājokli un pakalpojumiem, dodot priekšroku dzīvojamai funkcijai pilsētas centrā;	—	—
24. garantēt pilsētas kultūrvēsturiskā mantojuma piemērotu saglabāšanu, atjaunošanu un lietošanu/otreizēju lietošanu;	—	atbilst
25. izmantot ilgtspējīgu dizainu un celtniecības metodes, un atbalstīt kvalitatīvu arhitektūru un celtniecības tehnoloģijas.	—	—
LABĀKAS PĀRVIETOŠANĀS IESPĒJAS, MAZĀKA SATIKSME Mēs apzināmies saistību starp iedzīvotāju veselību, transportu un vidi un apņemamies aktīvi veicināt ilgtspējīgu pārvietošanās modeļu izvēli.		
26. samazināt nepieciešamību pēc personiskā motorizētā transporta un nodrošināt pievilcīgas alternatīvas, kuras pieejamas visiem;	—	—
27. palielināt ar kājām, divriteni vai sabiedrisko transportu veikto braucienu īpatsvaru;	—	—
28. veicināt pāreju uz automašīnām ar zemu emisijas līmeni;	—	—
29. attīstīt integrētu un ilgtspējīgu pilsētas satiksmes plānu;	daļēji	daļēji
30. samazināt transporta ietekmi uz vidi un sabiedrības veselību.	—	—

Olborgas saistības	Attīstības programmas atbilstība OS	
	MĒRĶI	RĪCĪBA
RĪCĪBAS VESELĪBAS JOMĀ		
Mēs apņemamies aizsargāt un uzlabot mūsu iedzīvotāju veselību un labklājību.		
31. paaugstināt apziņas līmeni sabiedrībā un uzsākt rīcību attiecībā uz veselību ietekmējošiem faktoriem, kuri ir ārpus veselības aizsardzības sektora;	—	—
32. atbalstīt pilsētas veselības attīstības plānošanu, kas nodrošina pilsētu ar līdzekļiem, lai izveidotu un uzturētu stratēģisko sadarbību veselības nodrošināšanai;	—	—
33. samazināt nevienlīdzību veselības jomā un pievērsties nabadzības problēmai, kam nepieciešama regulāra atskaitīšanās par progresu atšķirību samazināšanā;	—	—
34. atbalstīt ietekmes uz veselību novērtējumu kā līdzekli visu sektoru darbības koncentrēšanai uz veselību un dzīves kvalitāti;	—	—
35. veicināt pilsētplānotājus veselības aizsardzības apsvērumus iekļaut plānošanas stratēģijās un iniciatīvās.	—	—
DINAMISKA UN ILGTSPĒJĪGA VIETĒJĀ EKONOMIKA		
Mēs apņemamies radīt un nodrošināt tādu dinamisku vietējo ekonomiku, kas rada darbavietas, nenodarot kaitējumu videi.		
36. izmantot līdzekļus, kas stimulē un atbalsta vietējo nodarbinātību un biznesa uzsākšanu;	atbilst	atbilst
37. sadarboties ar biznesu, lai veicinātu un īstenotu labu uzņēmējdarbības praksi;	—	daļēji
38. izveidot un pielietot ilgtspējības principus uzņēmējdarbības izvietojumam;	—	—
39. veicināt vietējo un reģionālo dārzu un augļu ražošanu un tirdzniecību;	—	—
40. veicināt ilgtspējīgu vietējo tūrismu.	daļēji	atbilst
SOCIĀLĀ LĪDZTIESĪBA UN TAISNĪGUMS		
Mēs apņemamies īstenot kopienas integrējošu un atbalstošu politiku.		
41. izveidot un īstenot programmas nabadzības novēršanai un samazināšanai;	—	—
42. nodrošināt līdztiesīgu pieeju sabiedriskajiem pakalpojumiem, izglītībai, nodarbinātības iespējām, informācijai, kvalifikācijas paaugstināšanai un kultūras pasākumiem;	atbilst	atbilst
43. sekmēt sociālās atstumtības mazināšanu un dzimumu līdztiesību;	daļēji	daļēji
44. uzlabot kopienas drošību;	—	—
45. nodrošināt labas kvalitātes un sociāli integrētus mājokļus un dzīves apstākļus.	—	atbilst
NO VIETĒJĀ LĪMENA UZ GLOBĀLO		
Mēs apzināmies mūsu atbildību par mieru, līdztiesību, ilgtspējīgu attīstību un klimata aizsardzību pasaulē.		
46. izveidot un īstenot stratēģisku un integrētu pieeju globālo klimata izmaiņu seku mazināšanai, un panākt siltumnīcas efektu izraisošo gāzu emisiju pieļaujamo līmeni;	—	—
47. integrēt klimata aizsardzības politiku pašvaldības enerģijas, transporta, iepirkumu, atkritumu, lauksaimniecības un mežsaimniecības politikā;	—	—
48. paaugstināt apziņas līmeni par klimata izmaiņu cēloņiem un iespējamām sekām, un integrēt preventīvas rīcības pašvaldības klimata izmaiņu politikā;	—	—
49. samazināt pašvaldības ietekmi uz globālo vidi un atbalstīt vides taisnīguma principu;	—	—
50. stiprināt pilsētu starptautisko sadarbību un kopā ar vietējām valdībām, pašvaldībām un iesaistītajām institūcijām izveidot vietējos risinājumus globālajām problēmām.	—	—

atbilst	— Olborgas saistībām atbilst
daļēji	— Olborgas saistībām daļēji atbilst
—	— Olborgas saistībām neatbilst

Aplūkojot tabulu „Balvu pilsētas teritorijas attīstības programmas mērķu un rīcību atbilstība Olborgas saistībām”, redzams, ka nav atspoguļoti vai tikai daļēji ir atspoguļoti ievērojams skaits Olborgas saistību. Tas liek secināt, ka attīstības mērķi un rīcības kopumā vāji orientē Balvu pilsētas attīstību uz ilgtspējību saskaņā ar Olborgas saistībām.

Vērtējot Balvu pilsētas ilgtspējīgas politikas attīstību saskaņā ar 50 izstrādātajām Olborgas saistībām, atrodama mērķu un rīcību atbilstība sekojošām saistību grupām:

Sabiedrību iesaistoša pārvaldība, kopējie dabas resursi, dinamiska un ilgtspējīga vietējā ekonomika, sociālā līdztiesība un taisnīgums – šīs saistību grupas vērtējamās kā līdzsvarotas starp izvirzītajiem mērķiem un rīcībām.

Pilsētas plānošana un dizains – atspoguļo mērķiem piemērotās rīcības.

Balvu pilsētas teritorijas attīstības programmā ilgtspējīgas politikas kontekstā nav izvirzīti mērķi sekojošām saistību grupām: *pilsētas pārvalde ceļā uz ilgtspējīgu attīstību, no vietējā līmeņa uz globālo, rīcības veselības jomā un labākas pārvietošanās iespējas, mazāka satiksme*. To trūkuma dēļ nav paredzētas arī rīcības šo uzdevumu veiksmīgai sasniegšanai.

Labākas pārvietošanās iespējas un mazāka satiksme kā mērķis un rīcības izvirza uzdevumu optimizēt transporta kustību, galvenokārt uzsverot *apvedceļa izbūves vietu izpēti darbu veikšanu, esošo autostāvvietu izmantošanas pasākumu izstrādi, pasākumu izstrādi automašīnu stāvēšanas minimizēšanai dzīvojamo māju kvartālos, ielās*. (Balvu pilsētas teritorijas attīstības programma 2007–2010, 2006) Pozitīvi vērtējama pašreizējā prakse veidot rekonstruējamo ielu plānu kompleksi ar apakšzemes komunikāciju izbūvi, ļaujot veikt darbus secīgi līdz ar to attīstot integrētu ielu segumu atjaunošanu.

Arī saistības *No vietējā līmeņa uz globālo* un *Pilsētu pārvalde ceļā uz ilgtspējīgu attīstību* nav atspoguļotas Balvu pilsētas attīstības programmā. To var skaidrot ar to, ka nav izveidota vietējā Agenda 21 vai cits dokuments ilgtspējas attīstības politikas kontekstā, kā arī ar līdz šim izpalikušo valsts ilgtspējīgas attīstības stratēģijas trūkumu.

No 50 Olborgas saistībām lielāka atbilstība Balvu pilsētas teritorijas attīstības programmā ir rīcībām. Tām atbilst 16 saistības. Mērķi atspoguļo 12 saistības. Kā redzams, ievērojams skaits saistību nav atspoguļotas Balvu pilsētas teritorijas attīstības programmā.

Dokumentā mērķu un rīcību formulējums dažkārt ir ļoti vispārējs, kas neļauj sekot, kādā veidā notiek pilsētas attīstības politikas veidošana – ilgtspējīgas attīstības virzienā vai tieši pretēji. Šobrīd nav izveidota sistēma, kas ļautu novērtēt, vai ilgtermiņa mērķa īstenošana, kas ietver ideju par ilgtspējīgu attīstību, tiek izvēlētas rīcības un instrumenti, kas to nodrošina.

Salīdzinot ar līdzīgas analīzes rezultātiem par Rīgas pilsētu, autors secina, ka Rīgas pašvaldības attīstības dokumenti kopumā arī daļēji atspoguļo Olborgas saistības. (Rīgas Dome, 2005) Tas varētu būt skaidrojams ar to, ka valstī kopumā nav vienota, skaidri definēta ilgtspējīgas attīstības politika.

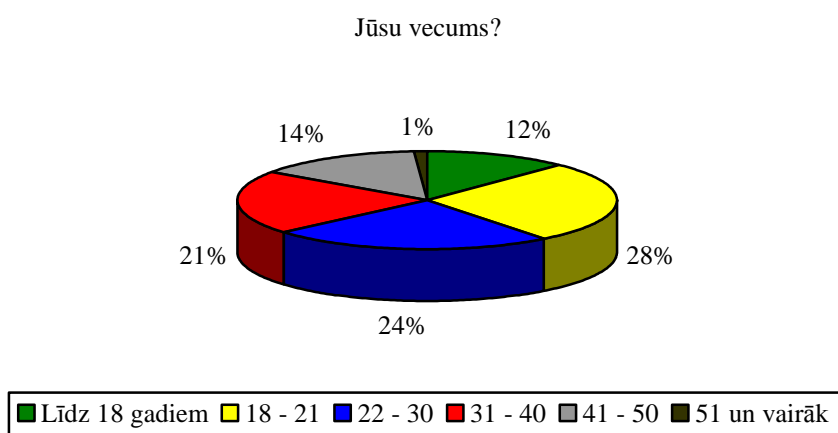
Balvu pilsētas teritorijas attīstības programmas 2007 – 2010 mērķi, rīcības, izpilde un atbilstība Olborgas saistībām atspoguļota 4. pielikumā, ko autors apkopoja iegūstot informāciju no Balvu pilsētas pašvaldības un struktūrvienībām. Jāpiebilst, ka pašvaldībā nav vienotas uzskaites par izpildītajiem darbiem.

Neskaidri definēto mērķu un rīcību dēļ atbilstība Olborgas saistībām ir nepilnīga. Mērķi ir pārāk plaši un vispārīgi, lai to realizēšanai paredzētās rīcības būtu atbilstošas apskatāmajām saistībām. Tas liecina, ka ilgtspējīgas attīstības izstrāde nav bijusi prioritāte Balvu pilsētas pašvaldībai.

5. SABIEDRISKĀS DOMAS IZPĒTE PAR BALVU PILSĒTVIDI

Balvu pilsētas mājaslapā sadaļā „Aktuālais jautājums” apkopoti dati, kas atspoguļo iedzīvotāju apmierinātību ar pašvaldību, iedzīvotāju līdzdalību, informētība par notiekošo pilsētu. Jautājumi izvēlēti ar mērķi atrast atbildes sasaistē ar Eiropas ilgtspējīgas attīstības rādītājiem.

Šajās aptaujās piedalījās iedzīvotāji, kas ir interneta lietotāji. Mājaslapu www.balvi.lv vidēji lieto 250 cilvēki dienā. Uz katru „Aktuālo jautājumu” atbildējuši robežās 100 – 300 respondenti. Atbildēt uz jautājumu mājaslapā ir iespējams kalendārās nedēļas laikā.

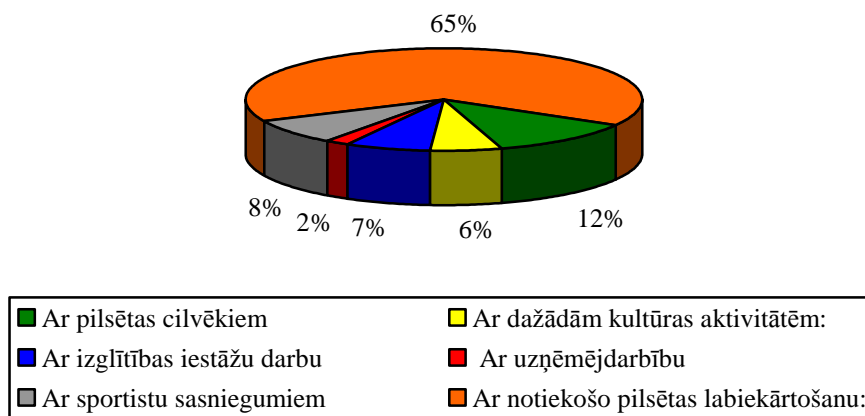
5.1. attēls. Atbildes uz jautājumu: „Jūsu vecums?” (sastādījis autors, izmantojot <http://www.balvi.lv/i?p=99998&saraksts> datus), respondentu skaits — 147)

Kā redzam 5.1. attēlā, iedzīvotāju loks, kas piedalās šāda veida aptaujās, ir diezgan plašs. Vecuma grupas, kuras izmanto www.balvi.lv un iesaistās pašvaldības aktivitātēs, ko piedāvā pilsētas mājaslapa.

Eiropas vienotais rādītājs: *Iedzīvotāju apmierinātība ar vietējo pašvaldību un pakalpojumiem tajā* sasaucas ar vairākiem aptaujas jautājumiem. Uz jautājumu „Vai izjūtat lepnumu par savu pilsētu — Balvi?” atbildējuši 177 respondenti. 48% respondentu lepojas par savu pilsētu, daļēji lepojas — 25% un neapmierināti — 27%.

Kā redzams 5.2. attēlā, iedzīvotāji lielāko lepnumu pauduši par pilsētas labiekārtošanas darbiem, bet viszemākā apmierinātība ir ar uzņēmējdarbību pilsētā. Uz šo jautājumu ir atbildējuši, salīdzinot ar citiem jautājumiem, ievērojams respondentu skaits – 690.

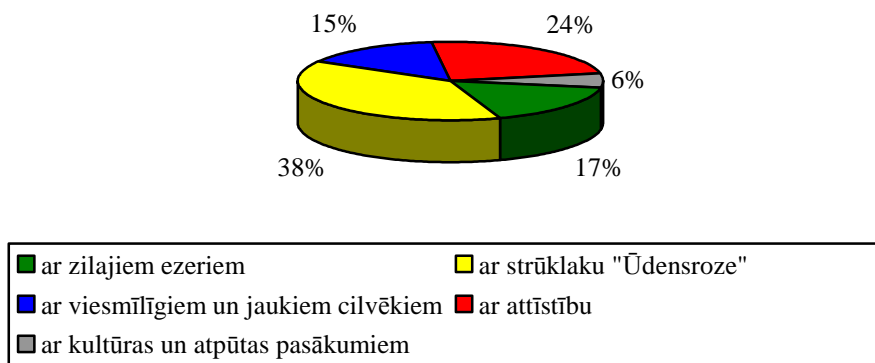
Ar ko Jūs visvairāk lepojaties Balvu pilsētā?

5.2. attēls. Atbildes uz jautājumu: „Ar ko Jūs visvairāk lepojaties Balvu pilsētā?” (sastādījis autors, izmantojot (<http://www.balvi.lv/i?p=99998&saraksts> datus), respondentu skaits — 690)

Pozitīvi vērtējams (5.3. attēls), kur 24% respondentiem Balvi asociējas ar attīstību, 17% ar zilajiem ezeriem. Vairākums respondentu par Balvu pilsētas atpazīstamības objektu uzskata pilsētas skvēra strūklaku ūdensrozes formā.

Ar ko Jums visvairāk asociējas Balvi?

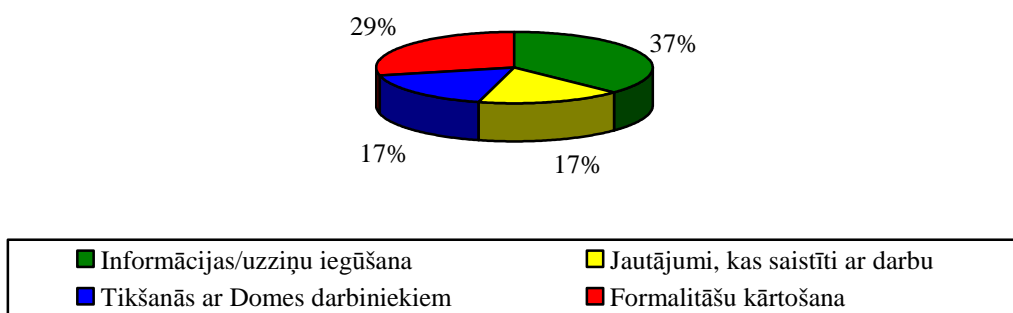
5.3. attēls. Atbildes uz jautājumu: „Ar ko Jums visvairāk asociējas Balvi?” (sastādījis autors, izmantojot (<http://www.balvi.lv/i?p=99998&saraksts> datus), respondentu skaits — 355)

Par iedzīvotāju un pašvaldības sadarbību var spriest no sekojošiem jautājumiem. Uz jautājumu, *Vai izmantojat iespēju sazināties ar pašvaldības darbiniekiem izmantojot e—pastu?*, atbildējuši 72 respondenti, no tiem 60 respondenti dotu priekšroku informācijas ieguvei par pašvaldību personīgi nevis izmantojot informāciju tehnoloģijas. Tai skaitā ievērojams respondentu skaits atzīst, ka reizēm izmanto šādu iespēju, bet 12 respondenti atzīst, ka e-pastu, lai sazinātos ar domes darbiniekiem, izmanto bieži.

Tai pašā laikā uz jautājumu *Ja pilsētas domē tiktu ieviests e—pārvaldes modelis, vai Jūs kārtotu savus darījumus elektroniskā formā?* atbildēja 98 respondenti. 48 respondenti atbalsta šādu iespēju. 16 aptaujāto šāda iespēja neinteresē, 16 nevar dot precīzu vērtējumu, bet 18 atzīst, ka nav tādas iespējas. Tas liecina, ka interneta pieejamība daļai respondentu nav pieejama regulāri.

Iedzīvotāji pilsētas Domi galvenokārt apmeklē informācijas iegūšanas nolūkos un formalitāšu kārtošanai (5.4. attēls).

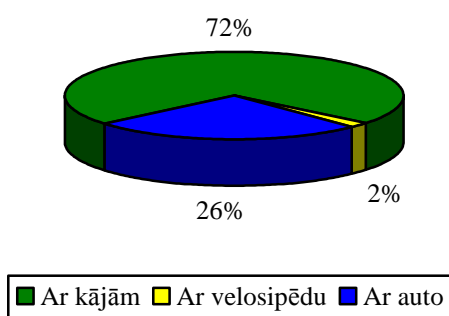
Visbiežākie iemesli kāpēc apmeklējiet pilsētas Domi?

5.4. attēls. Atbildes uz jautājumu: „Visbiežākie iemesli kāpēc apmeklējiet pilsētas Domi?” (sastādījis autors, izmantojot (<http://www.balvi.lv/i?p=99998&saraksts> datus), respondentu skaits — 149)

Svarīgs ilgspējas attīstības aspekts ir pārvietošanās veids pilsētā (5.5. attēlu).

Kā ikdienā visbiežāk pārvietojaties pa pilsētu?

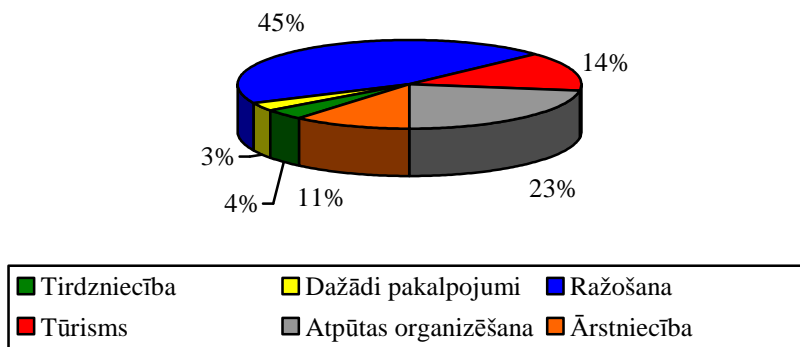

5.5. attēls. Atbildes uz jautājumu: „Kā ikdienā visbiežāk pārvietojaties pa pilsētu?” (sastādījis autors, izmantojot (<http://www.balvi.lv/i?p=99998&saraksts> datus), respondentu skaits — 131)

Redzams, ka procentuāli lielākā iedzīvotāju daļa pa pilsētu pārvietojas kājām. Tas izskaidrojams ar to, ka pilsēta ir kompakta un, lai nokļūtu līdz pilsētas centram, kur atrodas autoosta, kultūras nams, tirgus, pašvaldības iestādes, jāpatērē 15–20 minūtes. Divriteņu izmantošana pilsētā nav ieguvusi popularitāti iedzīvotāju vidū. Ceturtā daļa respondentu dot priekšroku autotransportam.

Atbildot uz jautājumu (5.6. attēls), kāda veida uzņēmējdarbība būtu atbalstāma pilsētā, respondenti uzsver ražošanas attīstību. Atpūtas organizēšana un tūrisms arī tiek uzsvērti kā nepieciešamība pilsētā.

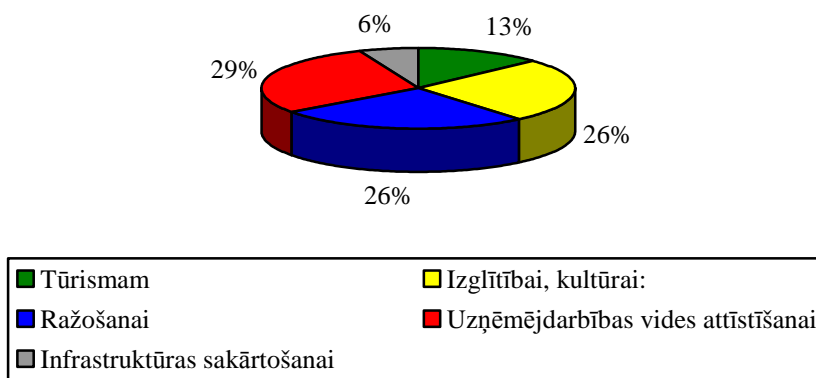
Kuras uzņēmējdarbības jomas, Jūsaprāt, pilsētā būtu jāattīsta?

5.6. attēls. Atbildes uz jautājumu: „Kuras uzņēmējdarbības jomas, Jūsaprāt, pilsētā būtu jāattīsta?” (sastādījis autors, izmantojot (<http://www.balvi.lv/i?p=99998&saraksts> datus), respondentu skaits — 100)

Tāpat līdzvērtīgā jautājumā (5.7. attēls) iedzīvotāji lielu uzsvaru liek uzņēmējdarbībai, ražošanai un izglītībai, kultūras attīstībai pilsētā.

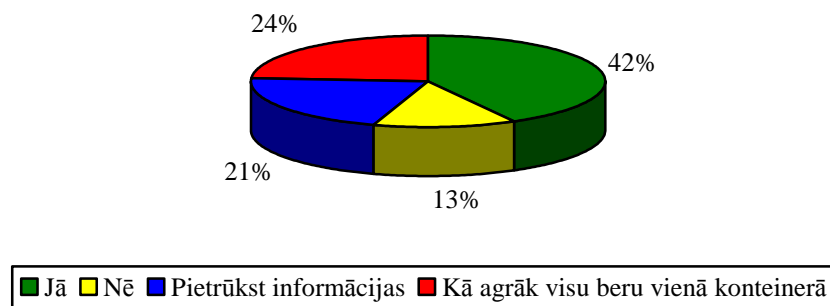
Kam būtu jāpievērš prioritāte Balvu pilsētā?

5.7. attēls. Atbildes uz jautājumu: „Kam būtu jāpievērš prioritāte Balvu pilsētā?” (sastādījis autors, izmantojot (<http://www.balvi.lv/i?p=99998&saraksts> datus), respondentu skaits — 96)

Balvu pilsētā no 2008. gada sākuma tiek aktualizēta informācija par saimniecības atkritumu šķirošanu. (5.8. attēls)

Vai saprotiet, kā pareizi jāšķiro sadzīves atkritumi?

5.8. attēls. Atbildes uz jautājumu: „Vai saprotiet, kā pareizi jāšķiro sadzīves atkritumi?” (sastādījis autors, izmantojot (<http://www.balvi.lv/i?p=99998&saraksts> datus), respondentu skaits — 273)

Atbildes liecina, ka pilsētas iedzīvotājiem ir saprotami atkritumu šķirošanas principi. Taču ¼ daļa respondentu nedomā neko mainīt sadzīves atkritumu izmešanas paradumos. Respondenti atzīst, ka trūkst informācijas par pareizu atkritumu šķirošanu, viena daļa neizprot atkritumu šķirošanas nepieciešamību.

2009. gadā pēc pašvaldību reformas veikšanas tiks izveidots Balvu novads, kurā apvienos 10 pagastus un Balvu pilsētu. Apvienošanās projekta 1. redakcija un galaprojekts ir pieejams www.balvi.lv, kā arī Balvu pilsētas Domē un pagastos, kuri tiks apvienoti Balvu novadā. Uz šo jautājumu atbildējuši 62 respondenti. No tiem 17 respondenti nezina, kur apvienošanās projektu var redzēt, vispār nav iepazinušies 22 respondenti, bet 23 respondenti atzīst, ka ir iepazinušies ar apvienošanās projektu, kā arī ar projekta 1. redakciju un gala variantu.

Publiskā aptauja liek secināt, ka iedzīvotāji, no vienas puses, izsaka neapmierinātību ar informācijas pieejamību, bet, no otras puses, pasīvi izmanto pašvaldības piedāvātās iespējas iegūt informāciju.

Sabiedriskās domas aptauja rāda, ka iedzīvotāji visumā ir apmierināti ar dzīvi pilsētā, tomēr pašvaldības un sabiedrības sadarbība kopumā ir pasīva. Praktiskā pieredz liecina, ka iedzīvotāji Balvu pilsētā neaktīvi piedalās pašvaldības izsludināto plānoto darbu publiskajās apspriešanās. Savu viedokli sāk izteikt tad, kad darbi jau uzsākti vai pat jau pabeigti.

SECINĀJUMI

1. Ilgtspējīgas attīstības politika pašreizējā situācijā nav izcelta kā prioritāte Balvu pilsētas teritorijas attīstības programmā, tādējādi norādot uz lēmējvaras nepilnīgo izpratni par ilgtspējīgas attīstības politikas nozīmīgumu.
2. Balvu pilsētas teritorijas attīstības programmā izvirzītie mērķi galvenokārt formulēti pārāk plaši un vispārīgi, lai tiem varētu piemērot konkrētas rīcības to sasniegšanai, to vispārīguma dēļ ir grūti tās analizēt kontekstā ar Olborgas saistībām.
3. Balvu pilsētas teritorijas attīstības programmā saderība ar Olborgas saistībām ir saistību grupām: sabiedrību iesaistoša pārvalde, kopīgie dabas resursi, dinamiska un ilgtspējīga vietējā ekonomika, sociālā līdztiesība un taisnīgums, bet tās var uzskatīt par nejaušu sakritību nevis apzinātu rīcību. Balvu pilsētas teritorijas attīstības programmā nav iekļautas 34 no 50 Olborgas saistībām:
 - ✓ Balvu pilsētas teritorijas attīstības programmā pilnībā nav atspoguļotas 4 no 10 saistību grupām: pilsētas pārvalde ceļā uz ilgtspējīgu attīstību, no vietējā līmeņa uz globālo, rīcības veselības jomā un labākas pārvietošanās iespējas, mazāka satiksme.
 - ✓ Daļēji aptvertas 4 saistības: sabiedrības iekļaušana pilsētas pārvaldē, kopīgie dabas resursi, dinamiska un ilgtspējīga vietējā ekonomika, sociālā līdztiesība un taisnīgums.
 - ✓ Pilsētas teritorijas attīstības programmā nepilnīgi atspoguļotas saistības: pilsētas plānošana un dizains, labākas pārvietošanās iespējas, mazāka satiksme.
4. Aptaujas rezultāti rāda, ka vietējās sabiedrības gatavība iesaistīties ilgtspējīgās attīstības ideju realizācijā pagaidām jāvērtē kritiski – sabiedrībā vēl nav izveidojusies pietiekami noturīga interese par pašvaldības darbu, tas skaidrojams ar iedzīvotāju pasivitāti un nepilnīgo izpratni par līdzdalību pilsētvides veidošanā.
5. Topošajam Balvu novadam aktuāla būs partnerības un uzdevumu sadalīšana starp pilsētu un lauku teritorijām, lai veidotu līdzsvarotu un ilgtspējīgu attīstību visā teritorijā kopumā, tai jāmeklē veidi, kā sadarboties ar visām ieinteresētajām aprindām gan publiskajā, gan privātajā sektorā, kopīgi identificēt vērtības un izstrādāt vienotu novada attīstības stratēģiju, lai nodrošinātu labākus dzīves apstākļus un dzīves līmeni visiem iedzīvotājiem.

PRIEKŠLIKUMI TOPOŠAJAI BALVU PILSĒTAS ILGTSPĒJĪGAS ATTĪSTĪBAS PROGRAMMAI

1. Balvu pilsētas vadībai līdzīgi kā citām mazo pilsētu vadībām, sākot veidot jaunu pilsētas attīstības plānu, vajadzētu uzskatīt par savai nākotnei būtiskām ilgtspējīgas attīstības nostādnes, uzņemoties atbildību par pilsētas attīstību un saprotot, ka ilgtspējīga attīstība ir radošs, lokāls, līdzsvaru meklējošs process.
2. Topošajai Balvu pilsētas attīstības politikas programmai 2011. – 2018. gadam, vispārīgajam vides politikas dokumentam īpaša uzmanība jāpievērš sakoptai un tīrai videi, drošai un dinamiskai pilsētai ar augstu dzīves kvalitāti, pilsētai, no kuras iedzīvotāji nedodas projām labākas materiālās dzīves meklējumos, pilsētai, kura aug un attīstās nevis noveco un izzūd.
3. Pilsētas attīstības politikas programma jāveido tāda, lai tā kalpotu praktiskiem mērķiem, lai Balvu pilsētas domes politiķi, struktūrnodaļu darbinieki, Balvu pilsētas domes pakļautībā esošās iestādes un organizācijas, mācību iestādes, nevalstiskās organizācijas un pārējās organizācijas, kā arī uzņēmumi, kuru rīcība ietekmē vidi – šo dokumentu ne tikai pieņemtu zināšanai, bet vadītos pēc tā un risinātu problēmas dialoga ceļā.
4. Izstrādājot jauno Balvu pilsētas attīstības programmu 2011.-2018. gadam jāpievērš uzmanība tām Olborgas saistībām, kurām ir vismazākā saderība:
 - Pilsētu pārvaldība ceļā uz ilgtspējīgu attīstību, nosakot mērķus un izpildes termiņus, nosakot pilsētas vadošo lomu ilgtspējīgu lēmumu pieņemšanā.
 - Atbildīgs patēriņš un dzīvesveida izvēle.
 - Rīcības veselības jomā.
 - No vietējā līmeņa uz globālo.
5. Attīstības programmā jāiekļauj plaša izglītojoša programma, lai pilsētas iedzīvotāji apgūtu zināšanas vides politikā, likumdošanā, pārvarētu inertumu un iesaistītos informācijas apritē un piedalītos ar vides aizsardzību saistītu lēmumu pieņemšanas procesos.
6. Jāizstrādā metodika pilsētas attīstības politikas un attīstības tendenču ilgtspējības novērtēšanai.
7. Precīzi jādefinē mērķi un tiem atbilstošas rīcības attīstības programmā, izvairoties no vispārīguma tos izvirzot.

IZMANTOTĀ LITERATŪRA

1. Āboliņa, K., 2005. *Latvijas pilsētu līdzsvarota attīstības rādītāju izstrādes kritēriji*, Promocijas darba kopsavilkums, Latvijas Universitāte, Rīga, 76 lpp.
2. Balvu pilsētas mājaslapa, www.balvi.lv
3. Balvu pilsētas pašvaldības 2007. gada publiskais pārskats, 2007. 71 lpp.
4. Balvu pilsētas teritorijas attīstības programma 2007. – 2010., 2006. Balvi, 102 lpp.
5. Bikse, V., 2002. Ilgtspējīgas sabiedrības attīstība un tās realizēšanas iespējas, grām. *Ekonomikas un vadības zinību attīstības problēmas, IV*, 647. sējums, LU Zinātniskie raksti, Rīga, 80.—89.lpp.
6. Brizga. J., 2005. *Latvijas attīstības plāna ilgtspējīgas attīstības novērtējums*, skat.05.04.2009. http://www.politika.lv/temas/fwd_eiropa/3076/
7. Brizga. J., 2007, *NVO ziņojums par ilgtspējīgu attīstību Latvijā*, Zaļā brīvība, Rīga, 28 lpp.
8. Brūmelis, G., 2002. *Vides likumdošana, Brundlandes atskaite (Mūsu kopējā nākotne), Pasaules Vides un Attīstības Komisijas ziņojums ANO*, Dabas aizsardzība, skat. 04.04.2009. <http://latvijas.daba.lv/aizsardziba/likumdosana/#v2>
9. Centrālās statistikas pārvalde, datu bāze, skat. 10.04.2009. <http://www.csb.gov.lv/csp/content/?cat=355>
10. *Earth Summit 2002*. skat. 04.04.2009. <http://www.johannesburgsummit.org>
11. *Encyclopedia of Sustainable Development*, 2001. skat. 04.04.2009. <http://www.ace.mmu.ac.uk/esd/>
12. *Ilgtspējīga attīstība*, Vides ministrija, skat. 04.04.2009. http://www.vidm.gov.lv/lat/darbibas_veidi/ilgtspejiga_attistiba/
13. *Jāņa sēta*, 2006. skat.10.05.2009. <http://www.balvi.lv/faili/20060724164612335.gif>
14. Kitings, M., 1993. Zemes konferences, Rīcības programma pārmaiņām, Agenda 21 un citas Riodoženeiro vienošanās vienkāršās valodas versija, Centre for Our Common Future, Switzerland, 120 lpp.
15. Kirstuka, I., u.c., 2007. *Ilgtspējīgas attīstības indikatoru pārskats 2006*, v/a Latvijas vides, ģeoloģijas un meteoroloģijas aģentūra, skat. 12.05.2009. <http://www.meteo.lv/public/28671.html>
16. Kļaviņš, M. (red.) 2008. *Vides zinātne*, LU Akadēmiskais apgāds, Rīga, 584. – 598. lpp.
17. Latgales pilsētu attīstības stratēģija, 2001. skat. 20.05.2009. www.latgale.lv/lv/files/download?id=6

18. Latgales reģionāla attīstības aģentūra, Plānošanas dokumenti, skat.20.05.2009.
<http://www.latgale.lv/lv/lraa/planosana>
19. *Latvijas ilgtspējīgas attīstības pamatnostādnes*, 2002. Vides Ministrija, skat. 05.04.2009.
www.vidm.gov.lv/lat/darbības_veidi/ilgtspējīga_attīstība/files/text/Darb_jomas//pamat_nostadnes.doc
20. Latvijas Nacionālais ziņojums „Rio+10” ANO Vides un attīstības konferencei, 2002. Rīga, skat. 04.04.2009. <http://www2.politika.lv/index.php?id=5813>
21. *Leipcigas harta*, 2007. skat. 05.04.2009.
<http://www.eukn.org/binaries/eukn/eukn/policy/2007/8/leipzig—charta—adr—lv.pdf>
22. Local Government for Sustainability (ICLEI), skat. 01.05.2009.
<http://www.iclei.org/index.php?id=global-programs>
23. LR Ministru kabineta noteikumi (25.03.2003.) Nr. 133 „Noteikumi par plānošanas reģiona teritorijām”.
24. LR Ministru kabineta rīkojums (15.08.2002.) Nr. 436 „Par Latvijas ilgtspējīgas attīstības pamatnostādņēm”.
25. LR Ministru kabineta rīkojums (01.09.2003.) Nr. 550 „Grozījumi Ministru kabineta 2002.gada 15.augusta rīkojumā Nr. 436 „Par Latvijas ilgtspējīgas attīstības pamatnostādņēm”
26. Lukstiņa. G., 2008, *Ievads – izaicinājums un starptautiskā pieredze*, semināra prezentācija, Pilsētu ilgtspējīga attīstība, 12.11.2008.
27. *Olborgas harta*, bez datējuma. Rīgas ilgtspējīgas attīstības centrs Agenda 21, skat. 04.04.2009. www.agenda21riga.lv/upload_file/Olborgas%20harta.doc
28. *Olborgas saistības*, bez datējuma. Rīgas ilgtspējīgas attīstības centrs Agenda 21, skat. 04.04.2009. www.agenda21riga.lv/upload_file/AALBORG_COMMITMENTS.doc
29. Pilsonības un Migrācijas lietu pārvalde, datu bāze, skat. 10.04.2009.
http://www.pmlp.gov.lv/lv/statistika/dokuments/ISPV_Pasvaldības_iedzivojaju_skaitis.pdf
30. Plānošanas reģioni, 2009. Reģionālās attīstības un pašvaldību lietu ministrija, skat. 01.04.2009. http://www.rapl.m.gov.lv/pub/index.php?id=52&lid=&gads=&menesis=&diena=&font_size=25&PHPSESSID=84e4...%3Fref%3DHadiZayifla.Com
31. Rīgas dome, Latvijas Universitāte, Rīgas vides centrs „Agenda 21”, 2005. *Rīgas pilsētas attīstības politikas vērtējums attiecībā pret Olborgas saistībām*. Rīgas vides centrs „Agenda 21” un Latvijas Universitātes Ģeogrāfijas un Zemes zinātņu fakultāte. Rīga.
32. Rīgas vides centrs „Agenda 21”, Rīgas dome, Latvijas Universitāte, 2005. *Rīgas attīstības ilgtspējība. Iespējas un izaicinājumi*, Rīga, 68 lpp.

33. Rīgas ilgtspējas attīstības centrs Agenda 21, *Olborgas Harta*, skat. 10.05.2009.
<http://www.agenda21riga.lv/webclosed/?id=300063>
34. Rompczyk, E. (red.), 2007. *Gribam Ilgtspējīgu attīstību*, Rīga, Friedrich—Ebert—Stiftung, 152 lpp.
35. Šumilo, Ē., Subbotina, T., 2002. *Pasaule un Latvija, Ilgtspējīgas attīstības aspekti*, Jāņa Rozes apgāds, Rīga, 148 lpp.
36. World Commission on Environment and Development: Our Common Future, skat. 04.04.2009. <http://www.un-documents.net/wced-ocf.htm>
37. Zemes dienests, 2008. *Zemes sadalījums pa nekustamā īpašuma lietošanas mērķu grupām Balvu pilsētā*, Balvi.
38. Zilāns, A., 2007. *Ilgtspējīgas attīstības rādītāji sabiedrības izvērtēšanai*, Rīga, 14 lpp.
39. Zilans., Abolina, K., 2007. *A Methodology for assessing urban sustainability: Aalborg commitments baseline review for Riga, Latvia*, Sreinger Science+Business Media B.V., p 85. – 114.
40. Zilāns, A. (apstiprināts publicēšanai). 2009. *Latvijas pilsētu attīstības politikas vērtējums ilgtspējīgas attīstības kontekstā*, Latvijas Universitātes Raksti.

PIELIKUMI

1. pielikums

OLBORGAS SAISTĪBAS

SABIEDRĪBU IESAISTOŠA PĀRVALDĪBA

Mēs apņemamies, aktivizējot sabiedrības līdzdalību, padarīt efektīvāku mūsu lēmumu pieņemšanu.

1. tālāk attīstīt sabiedrībā plaši atbalstītu ilgtspējīgas attīstības pilsētas ilgtermiņa vīziju;
2. vietējā sabiedrībā un pašvaldības administrācijā attīstīt līdzdalību un iespējas ilgtspējīgai attīstībai;
3. aicināt visus vietējās sabiedrības sektorus efektīvi līdzdarboties lēmumu pieņemšanā;
4. padarīt pašvaldības lēmumus atklātus, atbildīgus un caurskatāmus;
5. efektīvi sadarboties ar kaimiņu pašvaldībām, citām pilsētām un pārvaldes līmeņiem.

PILSĒTU PĀRVALDE CEĻĀ UZ ILGTSPĒJĪCU ATTĪSTĪBU

Mēs apņemamies īstenot efektīvu pārvaldi, sākot ar mērķu noteikšanu līdz to īstenošanai un īstenošanas izvērtēšanai.

1. stiprināt vietējās Agenda 21 vai citu vietējās ilgtspējīgas attīstības procesu un integrēt to vietējās valdības darbības centrā;
2. veikt uz ilgtspējību vērstu integrētu pārvaldību, kas balstīta uz piesardzības principu un saskaņota ar topošo ES tematisko pilsētvides stratēģiju;
3. mērķus un to izpildes termiņus noteikt atbilstoši Olborgas saistībām, kā arī izveidot un veikt Olborgas saistību izpildes monitoringu;
4. nodrošināt ilgtspējības vadošo lomu pilsētas lēmumu pieņemšanā, un ka resursu piešķiršana tiek balstīta uz stingriem un plaši atzītiem ilgtspējības kritērijiem;
5. sadarboties ar Eiropas ilgtspējīgas attīstības pilsētu kampaņu un tās sadarbības tīkliem, lai monitorētu un novērtētu progresu ilgtspējīgas attīstības mērķu sasniegšanā.

KOPĒJIE DABAS RESURSI

Mēs pilnībā uzņemamies atbildību par to, lai aizsargātu un saglabātu kopējos dabas resursus un nodrošinātu līdztiesību to pieejamībā.

1. samazināt kopējo enerģijas patēriņu, un palielināt atjaunojamās enerģijas īpatsvaru patērētās enerģijas daudzumā;
2. uzlabot ūdens kvalitāti, taupīt ūdeni un izmantot to efektīvāk;
3. saglabāt un palielināt bioloģisko daudzveidību, paplašināt dabas un zaļās teritorijas un rūpēties par tām;
4. uzlabot augsnes kvalitāti, saglabāt zemes ekoloģisko produktivitāti un atbalstīt ilgtspējīgu lauksaimniecību un mežkopību;
5. uzlabot gaisa kvalitāti.

ATBILDĪGA PATĒRIŅA UN DZĪVESVEIDA IZVĒLE

Mēs apņemamies sekmēt dabas resursu saprātīgu un taupīgu izmantošanu un veicināt ilgtspējīgu ražošanu un patēriņu.

1. izvairīties no atkritumu radīšanas, samazināt atkritumu daudzumu, palielināt otrreizējo izmantošanu un pārstrādi;
2. atkritumu pārvaldē izmantot labākās pieredzes standartus;
3. izvairīties no nevajadzīga enerģijas patēriņa, un uzlabot energoefektivitāti pie lietotāja;
4. pielietot ilgtspējīgu iepirkšanos;
5. aktīvi atbalstīt ilgtspējīgu ražošanu un patēriņu, sevišķi ekomarķētas, bioloģiskās lauksaimniecības, kā arī ētiskas un godīgas tirdzniecības preces.

PILSĒTAS PLĀNOŠANA UN DIZAINS

Mēs apņemamies piešķirt stratēģisku lomu pilsētas plānošanai un dizainam, risinot vides, sociālos, ekonomiskos, veselības un kultūras jautājumus visas sabiedrības labā.

1. izmantot un reģenerēt degradētās teritorijas;
2. izvairīties no pilsētas izplešanās, nodrošinot piemērotu iedzīvotāju blīvumu pilsētā un dodot priekšroku attīstībai urbanizētās, nevis zaļajās teritorijās;
3. veidot jauktu zemes lietojumu, lai panāktu labu līdzsvaru nodrošinājumā ar darbavietām, mājokli un pakalpojumiem, dodot priekšroku dzīvojamai funkcijai pilsētas centrā;
4. garantēt pilsētas kultūrvēsturiskā mantojuma piemērotu saglabāšanu, atjaunošanu un lietošanu/otrrreizēju lietošanu;
5. izmantot ilgtspējīgu dizainu un celtniecības metodes, un atbalstīt kvalitatīvu arhitektūru un celtniecības tehnoloģijas.

LABĀKAS PĀRVIETOŠANĀS IESPĒJAS, MAZĀKA SATIKSME

Mēs apzināmies saistību starp iedzīvotāju veselību, transportu un vidi un apņemamies aktīvi veicināt ilgtspējīgu pārvietošanās modeļu izvēli.

1. samazināt nepieciešamību pēc personiskā motorizētā transporta un nodrošināt pievilcīgas alternatīvas, kuras pieejamas visiem;
2. palielināt ar kājām, divriteni vai sabiedrisko transportu veikto braucienu īpatsvaru;
3. veicināt pāreju uz automašīnām ar zemu emisijas līmeni;
4. attīstīt integrētu un ilgtspējīgu pilsētas satiksmes plānu;
5. samazināt transporta ietekmi uz vidi un sabiedrības veselību.

RĪCĪBAS VESELĪBAS JOMĀ

Mēs apņemamies aizsargāt un uzlabot mūsu iedzīvotāju veselību un labklājību.

1. paaugstināt apziņas līmeni sabiedrībā un uzsākt rīcību attiecībā uz veselību ietekmējošiem faktoriem, kuri ir ārpus veselības aizsardzības sektora;
2. atbalstīt pilsētas veselības attīstības plānošanu, kas nodrošina pilsētu ar līdzekļiem, lai izveidotu un uzturētu stratēģisko sadarbību veselības nodrošināšanai;
3. samazināt nevienlīdzību veselības jomā un pievērsties nabadzības problēmai, kam nepieciešama regulāra atskaitīšanās par progresu atšķirību samazināšanā;
4. atbalstīt ietekmes uz veselību novērtējumu kā līdzekli visu sektoru darbības koncentrēšanai uz veselību un dzīves kvalitāti;
5. veicināt pilsētplānotājus veselības aizsardzības apsvērumus iekļaut plānošanas stratēģijās un iniciatīvās.

DINAMISKA UN ILGTSPĒJĪGA VIETĒJĀ EKONOMIKA

Mēs apņemamies radīt un nodrošināt tādu dinamisku vietējo ekonomiku, kas rada darbavietas, nenodarot kaitējumu videi.

1. izmantot līdzekļus, kas stimulē un atbalsta vietējo nodarbinātību un biznesa uzsākšanu;
2. sadarboties ar biznesu, lai veicinātu un īstenotu labu uzņēmējdarbības praksi;
3. izveidot un pielietot ilgtspējības principus uzņēmējdarbības izvietojumam;
4. veicināt vietējo un reģionālo dārzu un augļu ražošanu un tirdzniecību;
5. veicināt ilgtspējīgu vietējo tūrismu.

SOCIĀLĀ LĪDZTIESĪBA UN TAISNĪGUMS

Mēs apņemamies īstenot kopienas integrējošu un atbalstošu politiku.

1. izveidot un īstenot programmas nabadzības novēršanai un samazināšanai;
2. nodrošināt līdztiesīgu pieeju sabiedriskajiem pakalpojumiem, izglītībai, nodarbinātības iespējām, informācijai, kvalifikācijas paaugstināšanai un kultūras pasākumiem;

3. sekmēt sociālās atstumtības mazināšanu un dzimumu līdztiesību;
4. uzlabot kopienas drošību;
5. nodrošināt labas kvalitātes un sociāli integrētus mājokļus un dzīves apstākļus.

NO VIETĒJĀ LĪMEŅA UZ GLOBĀLO

Mēs apzināmies mūsu atbildību par mieru, līdztiesību, ilgtspējīgu attīstību un klimata aizsardzību pasaulē.

1. izveidot un īstenot stratēģisku un integrētu pieeju globālo klimata izmaiņu seku mazināšanai, un panākt siltumnīcas efektu izraisošo gāzu emisiju pieļaujamu līmeni;
2. integrēt klimata aizsardzības politiku pašvaldības enerģijas, transporta, iepirkumu, atkritumu, lauksaimniecības un mežsaimniecības politikā;
3. paaugstināt apziņas līmeni par klimata izmaiņu cēloņiem un iespējamām sekām, un integrēt preventīvas rīcības pašvaldības klimata izmaiņu politikā;
4. samazināt pašvaldības ietekmi uz globālo vidi un atbalstīt vides taisnīguma principu;
5. stiprināt pilsētu starptautisko sadarbību un kopā ar vietējām valdībām, pašvaldībām un iesaistītajām institūcijām izveidot vietējos risinājumus globālajām problēmām.

Balvu rajons
Balvu pilsēta

Fizisko personu īpašumi	1
Juridisko personu īpašumi	2
Pašvaldību īpašumi	3
Valsts un valsts institūciju īpašumi	4
Jaukta statusa kopīpašumi	5
Kopā zemes īpašumi (6=1+2+3+4+5)	6

Fizisko personu lietojumi	7
Juridisko personu lietojumi	8
Pašvaldību lietojumi	9
Valsts un valsts institūciju lietojumi	10
Kopā zemes lietojumi (11=7+8+9+10)	11
Zeme zemes reformas pabeigšanai un valstij vai pašvaldībai piekritīgā zeme	12
Pavisam kopā (13=6+11+12)	13

tab. 13

Zemes sadalījums pa nekustamā īpašuma lietošanas mērķu grupām (pēc nekustamā īpašuma lietošanas mērķa)
un pa zemes lietošanas veidiem (ha) uz 01.01.2008.

forma K - 1

Kods	Nekustamā īpašuma lietošanas mērķu grupa	Īpašumu vai lietojumu skaits	Kopplatība (5+10+11+12+13+15+16+17)	Zemes lietošanas veidi													meliorēts LIZ
				lauksaimn. izmant. zeme	t. sk.				meži	krūmāji	purvi	zem ūdeņiem	t. sk.		pārējās zemes		
					aranzeme	augļu dārzi	plavas	ganības					zem zivju dīķiem	pagalmi		ceļi	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18
01	Lauksaimniecības zeme	19	11,4	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	2,1	0,0	9,3	0,0
02	Mežsaimniecības zeme un īpaši aizsargājamās dabas teritorijas, kurās saimnieciskā darbība ir aizliegta ar normatīvo aktu	0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
03	Ūdens objektu zeme	2	1,2	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	1,2	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
04	Derīgo izrakteņu ieguves teritorijas	0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
05	Dabas pamatnes un rekreācijas nozīmes zeme	64	53,0	11,5	6,4	0,3	1,0	3,8	0,0	0,0	0,0	6,0	0,0	13,0	1,9	20,6	0,0
06	Individuālo dzīvojamo māju apbūves zeme	1334	184,0	25,3	0,0	22,5	2,6	0,2	0,0	0,9	0,0	0,7	0,0	156,1	0,1	0,9	0,0
07	Daudzdzīvokļu māju apbūves zeme	124	33,3	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	33,3	0,0	0,0	0,0
08	Komerccarbības objektu apbūves zeme	67	17,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	17,0	0,0	0,0	0,0
09	Sabiedriskas nozīmes objektu apbūves zeme	68	61,4	7,9	3,6	0,0	2,5	1,8	0,0	1,7	0,0	0,0	0,0	43,1	0,0	8,7	0,0
10	Ražošanas objektu apbūves zeme	78	77,2	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	2,7	0,0	0,1	0,0	73,6	0,0	0,8	0,0
11	Satiksmes infrastruktūras objektu apbūves zeme	94	69,7	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	8,6	61,1	0,0	0,0
12	Inženiertehniskās apgādes tīklu un objektu apbūves zeme	13	0,5	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,1	0,0	0,2	0,0	0,2	0,0
Kopā:		1863	508,7	44,7	10,0	22,8	6,1	5,8	0,0	5,3	0,0	8,1	0,0	347,0	63,1	40,5	0,0

Balvu pilsētas teritorijas attīstības programmas mērķu, rīcību salīdzinājums ar Olborgas saistībām.

Rīcību izpilde uz 2009. gada aprīli, apkopota informācija Balvu pilsētas struktūrvienībās

(sastādījis autors, izmantojot Olborgas saistībām, Balvu pilsētas teritorijas attīstības programmas un apkopotajiem datiem Balvu pilsētas domē)

Nr.	MĒRĶI		RĪCĪBAS/aktivāte					
	Balvu teritorijas attīstības programma 2007. —2010.	Atbilstība Olborgas saistībām	Balvu teritorijas attīstības programma 2007. —2010.	Izpildīts	Procesā	Neizpildīts	Atbilstība Olborgas saistībām	
I. Pašvaldības attīstība			uz 2009.gadu					
1.	Regulāri nodrošināt iedzīvotājus ar informāciju par pašvaldības plāniem un darbu, veicināt iedzīvotāju līdzdalību šajos procesos.	2. vietējā sabiedrībā un pašvaldības administrācijā attīstīt līdzdalību un iespējas ilgtspējīgai attīstībai — atbilst	Iedzīvotāju apkalpošanas līmeņa paaugstināšana					
			Vienas pieturas aģentūras izveidošana					
			E—pārvaldes ieviešana					
			Iedzīvotāju līdzdalības veicināšana					
			Iedzīvotāju informēšanas pasākumu organizēšana par viņu iespējām un tiesībām (avīzes izdošana u.c.)					4. padarīt pašvaldības lēmumus atklātus, atbildīgus un caurskatāmus — atbilst
			4. padarīt pašvaldības lēmumus atklātus, atbildīgus un caurskatāmus — atbilst	Iedzīvotāju iesaistīšanas pašpārvaldes procesā mehānisma izstrādāšana un ieviešana				2. vietējā sabiedrībā un pašvaldības administrācijā attīstīt līdzdalību un iespējas ilgtspējīgai attīstībai — atbilst
			Pilsētas mārketinga pasākumi					
	Filmas par Balviem izveidošana un izplatīšana							
	Pilsētas prezentācijas materiālu izgatavošana (grāmata par Balviem u.c.)							
	Piedalīšanās konkursos un izstādēs							
	Informācijas par pilsētu izplatīšana							
2.	Organizēt pašvaldības mērķtiecīgas attīstības plānošanas procesu.	1. tālāk attīstīt sabiedrībā plaši atbalstītu ilgtspējīgas	Plānošanas procesa pilnveidošana					
			Budžeta sasaiste ar pilsētas teritorijas attīstības programmu.				1. tālāk attīstīt sabiedrībā plaši atbalstītu ilgtspējīgas attīstības	

Nr.	MĒRĶI		RĪCĪBAS/aktivitāte				
	Balvu teritorijas attīstības programma 2007. —2010.	Atbilstība Olborgas saistībām	Balvu teritorijas attīstības programma 2007. —2010.	Izpidīts	Procesā	Neizpidīts	Atbilstība Olborgas saistībām
		attīstības pilsētas ilgtermiņa vīziju — atbilst	Plānoto aktivitāšu atbilstības pilsētas teritorijas attīstības programmas prioritātēm izvērtēšana				pilsētas ilgtermiņa vīziju — atbilst
			Telpiskās plānošanas attīstīšana				
			Telpiskās plānošanas struktūras izveidošana				
			Objektu tehniskās dokumentācijas izstrādes procesa pilnveidošana				
3.	Decentralizēt pašvaldības pārvaldes struktūru, veidojot to atbilstoši laika prasībām un veicamajiem uzdevumiem.		a) Informācijas apmaiņas sistēmas attīstīšana starp domi un iestādēm				5. efektīvi sadarboties ar kaimiņu pašvaldībām, citām pilsētām un pārvaldes līmeņiem – daļēji
			b) Pašvaldības telpu jautājuma risināšana				
			c) Pašvaldības struktūras pilnveidošana (struktūras saikne ar vajadzībām un laika prasībām)				
II. Cilvēkresursu attīstība							
1.	Attīstīt iedzīvotāju brīvā laika pavadīšanai nepieciešamo infrastruktūru un pilnveidot kultūras un sporta aktivitātes.	40. veicināt ilgtspējīgu vietējo tūrismu – daļēji	Attīstīt infrastruktūru tūristu piesaistei un brīvā laika pavadīšanai pilsētā.				40. veicināt ilgtspējīgu vietējo tūrismu – atbilst
			veicināt un atbalstīt tūrisma infrastruktūras objektu attīstību				
			izglītības iestāžu sporta bāzu sakārtošana				
			peldbaseina celtniecība				
			Sporta kompleksa celtniecība				
			izstrādāt plānu un veikt pilsētas parka renovāciju				
			pilsētas estrādes renovācijas II kārtā				
			Kultūras nama ēkas kapitālais remonts (II kārtā)				
			Bibliotēkas telpu iekārtošana				24. garantēt pilsētas kultūrvēsturiskā mantojuma piemērotu saglabāšanu,

Nr.	MĒRĶI		RĪCĪBAS/aktivāte				
	Balvu teritorijas attīstības programma 2007. —2010.	Atbilstība Olborgas saistībām	Balvu teritorijas attīstības programma 2007. —2010.	Izpidīts	Procesā	Neizpidīts	Atbilstība Olborgas saistībām
			Izveidot un attīstīt atpūtas un brīvā laika pavadīšanas objektus (<i>apkārt ezeram, u.c.</i>)				atjaunošanu un lietošanu/otrrreizēju lietošanu — atbilst
			Muižas kompleksa apbūves pasākumi.				
			Attīstīt izglītojošo un izklaidējošo pasākumu piedāvājumu pilsētas kultūras un izglītības iestādēs.				
			reklāmas vides attīstīšana atbilstoši mūsdienu prasībām — reklāmmesēju izvietošana, mediju piesaiste, reklāmaģentūras dibināšana.				
			veikt socioloģiskās aptaujas par kultūras procesu piedāvājumu un pieprasījumu pilsētā				
			organizēt 2—3 pasākumus, kas raksturīgi tikai Balvu pilsētai				
			sporta sacensību organizēšana uz ezera				
2.	Radīt apstākļus bērnu un jauniešu kvalitatīvas izglītības ieguvei un vispusīgai attīstībai.		Skolu tīkla optimizācija pašvaldībā				
			pašvaldībā esošo skolu tīkla pilnveidošana un attīstība				
			nodrošināt profesionālās izglītības pieejamību Balvos.				
			Pedagogu darba kvalitātes un mācību procesa paaugstināšana				
			Atbalsts pedagogu kvalifikācijas celšanai un pārkvalifikācijai				
			Mācību priekšmetu kabinetu labiekārtošana (<i>mācību līdzekļi</i>)				
			Jauniešu vispusīgas attīstības veicināšana				

Nr.	MĒRĶI		RĪCĪBAS/aktivitāte				
	Balvu teritorijas attīstības programma 2007. —2010.	Atbilstība Olborgas saistībām	Balvu teritorijas attīstības programma 2007. —2010.	Izpidīts	Procesā	Neizpidīts	Atbilstība Olborgas saistībām
			skolēnu un jauniešu aktivitātes veicināšanai (<i>piem. Jauniešu projektu fonds, konkursi, pašvaldības struktūras pielāgošana u.tml.</i>)				
			atbalstīt vasaras nometņu organizēšanu pašvaldības skolēniem				
			Kristīgā kultūras centra un kristīgo aktivitāšu atbalstīšana				
3.	Sakārtot vidi sociāli izolēto un mazaizsargāto iedzīvotāju iesaistīšanai sabiedrībā.	42. nodrošināt līdztiesīgu pieeju sabiedriskajiem pakalpojumiem, izglītībai, nodarbinātības iespējām, informācijai, kvalifikācijas paaugstināšanai un kultūras pasākumiem — atbilst	Pielāgot pilsētas infrastruktūru cilvēkiem ar invaliditāti				42. nodrošināt līdztiesīgu pieeju sabiedriskajiem pakalpojumiem, izglītībai, nodarbinātības iespējām, informācijai, kvalifikācijas paaugstināšanai un kultūras pasākumiem — atbilst
			Nodrošināt un sekot būvnormatīvu (<i>attiecībā uz invalīdu vajadzībām</i>) ievērošanai nodotot ēkas ekspluatācijā (<i>kontroles sistēma</i>)				
			Nodrošināt sabiedrisko tualetu pieejamību pilsētā				
		43. sekmēt sociālās atstumtības mazināšanu un dzimumu līdztiesību — daļēji	Atbilstošu uzbrauktuvju un tualetu ierīkošana pilsētas pašvaldības iestādēm (<i>skolas, pašvaldības iestādes</i>)				43. sekmēt sociālās atstumtības mazināšanu un dzimumu līdztiesību — daļēji
			„Sociālā servisa” ēkas pieejamība cilvēkiem ar īpašām vajadzībām un ieejas atbilstība ugunsdrošības noteikumiem.				
			Pilnveidot sociālo pakalpojumu piedāvājumu				45. nodrošināt labas kvalitātes un sociāli integrētus mājokļus un dzīves apstākļus — atbilst
			Sociālā māja cilvēkiem ar īpašām vajadzībām un mazaizsargātiem pilsētas iedzīvotājiem				

Nr.	MĒRĶI		RĪCĪBAS/aktivitāte				
	Balvu teritorijas attīstības programma 2007. —2010.	Atbilstība Olborgas saistībām	Balvu teritorijas attīstības programma 2007. —2010.	Izpidīts	Procesā	Neizpidīts	Atbilstība Olborgas saistībām
			iegādāties speciālu transportu cilvēku ar īpašām vajadzībām pārvadāšanai				
			izveidot mobilo mājas aprūpes brigādi				
			pašvaldības sociālajiem dzīvokļiem maksu par apkuri samazināt līdz 50 %.				
			Attīstīt sociālā servisa pakalpojumus				
			Izdevumi sociālo pakalpojumu pirkšanai no citām iestādēm				
			Invalīdu integrācija sabiedrībā				
			izveidot pirmskolas izglītības iestādē „Pīlādzītis” Dienas centru bērniem ar īpašām vajadzībām				
			Izveidot spēļu, sporta un atpūtas laukumu bērniem invalīdiem				
			Informēt pilsētas iedzīvotājus par Balvos piedāvāto sociālās palīdzības un veselības aprūpes pakalpojumiem.				
			Atbalsīt pasākumus, kas veicina iedzīvotāju ar īpašām vajadzībām integrāciju (<i>piem. līdzfinansējums projektiem</i>)				
III. Pilsētvides attīstība							
1.	Sakārtot vidi degradējošos objektus, teritorijas un potenciāli piesārņotās vietas un uzturēt kārtībā zaļās zonas un atpūtas teritorijas.	21. izmantot un reģenerēt degradētās teritorijas — atbilst	Sakārtot vidi degradējošos objektus un veikt potenciāli piesārņoto teritoriju sanāciju				21. izmantot un reģenerēt degradētās teritorijas — atbilst
		13. saglabāt un palielināt bioloģisko	Veikt potenciāli piesārņoto teritoriju sanācijas projektu izstrādi				
			Veikt potenciāli piesārņoto teritoriju sanāciju				

Nr.	MĒRĶI		RĪCĪBAS/aktivitāte				
	Balvu teritorijas attīstības programma 2007. —2010.	Atbilstība Olborgas saistībām	Balvu teritorijas attīstības programma 2007. —2010.	Izpidīts	Procesā	Neizpidīts	Atbilstība Olborgas saistībām
		dudzveidību, paplašināt dabas un zaļās teritorijas un rūpēties par tām – daļēji	Atkritumu poligons				13. saglabāt un palielināt bioloģisko daudzveidību, paplašināt dabas un zaļās teritorijas un rūpēties par tām – atbilst
			Veikt vidi degradējošo objektu apzināšanu, novērtēšanu un to sakārtošanas plānu, realizāciju				
			Uzturēt kārtībā zaļās un atpūtas teritorijas				
			Atjaunot Balvu pilsētas „Apstādījumu inventarizācija un ieteikumi” izpēti, noskaidrojot esošo stāvokli, vērtīgās teritorijas un objektus, to optimālas apsaimniekošanas iespējas un izstrādāt attīstības stratēģiju.				
			Projektēt un realizēt galveno maģistrālo iebraucamo ielu ainavu un apstādījumu rekonstrukciju.				
			Attīstīt un stimulēt zaļās zonas apsaimniekošanas kvalitātes līmeņa celšanu.				
			Panākt aktīvāku privātpersonu un uzņēmēju ieinteresētību savu teritoriju sakopšanā un uzturēšanā atbilstoši pilsētas interesēm.				
			Veicināt atpūtas zonu veidošanos daudzdzīvokļu māju mikrorajonos				
			Sakārtot pilsētas administratīvās robežas				
			Parku, „Lāča dārza” rekonstrukcijas projektu izstrāde un realizācija				
			Turpināt darbu pie pilsētas parku un “Lāča dārza” rekonstrukcijas projektiem un projektu realizācijas.				

Nr.	MĒRĶI		RĪCĪBAS/aktivāte				
	Balvu teritorijas attīstības programma 2007. —2010.	Atbilstība Olborgas saistībām	Balvu teritorijas attīstības programma 2007. —2010.	Izpidīts	Procesā	Neizpidīts	Atbilstība Olborgas saistībām
			Veikt ainavu un skatu punktu uz muižas ēku un izstrādāt darbības plānu skatu punktu atjaunošanā un ainavas uzlabošanā.				
			Nodrošināt publisko ūdeņu pieejamību				
			Veidot Balvu pilsētas Pelnupes, Žaugupes, Balupes u.c. gravu sistēmas kā atpūtas mācību teritorijas				
			Attīstīt Balvu ezeru kā augstvērtīgu ainavisku teritoriju tūrismam, atpūtai un veselības iestāžu darbībai, izveidot dabas takas				
			Veikt pasākumus kapsētu paplašināšanai				
			Kopā ar Katoļu un Pareizticīgo draudzēm apzināt esošo situāciju un izstrādāt pasākumu plānu kapu paplašināšanai				
2.	Turpināt plānveidīgu ielu rekonstrukcijas procesu un optimizēt transporta kustības intensitāti pilsētā.	29. attīstīt integrētu un ilgtspējīgu pilsētas satiksmes plānu — daļēji	Ielu rekonstrukcijas procesa turpināšana				29. attīstīt integrētu un ilgtspējīgu pilsētas satiksmes plānu — daļēji
			Aktualizēt ielu programmas plānu kompleksi ar apakšzemes komunikāciju izbūvi				
			Realizēt ielu programmu				
			Izvērtēt iespējas izveidot uzņēmumu ielu apsaimniekošanai, renovācijai un izbūvei, izpēte				
			Ieplānot un izbūvēt helikoptera nosēšanās un pacelšanās laukumu				

Nr.	MĒRĶI		RĪCĪBAS/aktivāte				
	Balvu teritorijas attīstības programma 2007. —2010.	Atbilstība Olborgas saistībām	Balvu teritorijas attīstības programma 2007. —2010.	Izpildīts	Procesā	Neizpildīts	Atbilstība Olborgas saistībām
			Izstrādāt autobusu pieturu izveidošanas un ielu norāžu zīmju, pilsētas karšu ierīkošanas plānus				
			Optimizēt transporta kustību				
			Apvedceļa izbūves vietu izpētes darbu veikšana				
			Esošo autostāvvietu izmantošanas pasākumu izstrāde				
			Izstrādāt pasākumus automašīnu stāvēšanas mazināšanai dzīvojamo māju kvartālos, ielās				
3.	Veikt pasākumu kopumu siltumapgādes, ūdensapgādes un kanalizācijas sistēmu pilnveidošanai.	12. uzlabot ūdens kvalitāti, taupīt ūdeni un izmantot to efektīvāk — daļēji	Veikt pasākumus ūdensapgādes, kanalizācijas un lietus ūdens kanalizācijas sistēmu pilnveidošanā				12. uzlabot ūdens kvalitāti, taupīt ūdeni un izmantot to efektīvāk — daļēji
			Izstrādāt apakšzemes komunikāciju sakārtošanas plānu.				
			Rekonstruēt un izbūvēt ūdens un kanalizācijas tīklu infrastruktūru				
			Samazināt infiltrāciju attīrīšanas iekārtās (nepieciešamas lielākas jaudas).				
			Veikt pasākumus lietus ūdens kanalizācijas sistēmu pilnveidošanā				
			Izstrādāt apakšzemes un virszemes notekūdeņu sistēmas sakārtošanas plānu.				
			Izstrādāt būvprojektu lietus ūdens kanalizācijas attīrīšanas iekārtu būvniecībai.				
			Novadgrāvju sistēmas rekonstrukcija				

Nr.	MĒRĶI		RĪCĪBAS/aktivitāte				
	Balvu teritorijas attīstības programma 2007. —2010.	Atbilstība Olborgas saistībām	Balvu teritorijas attīstības programma 2007. —2010.	Izpidīts	Procesā	Neizpidīts	Atbilstība Olborgas saistībām
		11. samazināt kopējo enerģijas patēriņu, un palielināt atjaunojamās enerģijas īpatsvaru patērētās enerģijas daudzumā — daļēji	Gādāt par pasākumu ieviešanu siltumapgādes sistēmas pilnveidošanā Veikt pasākumus katlu mājas jaudas palielināšanai Bērzpils ielā 30 Savākt informāciju par potenciālajiem pakalpojuma patērētājiem apkurei. Izstrādāt būvprojektu Dārza ielas katlu mājas rekonstrukcijai Visās daudzdzīvokļu dzīvojamās mājās vienoti visas sistēmas siltuma mainītāji Atrast apkures pakalpojuma patērētājus Steķentavas katlu mājai (par daudz ražo) Stratēģijas plāna izstrāde katlu mājas Bērzpils ielā 30 pārceļšanai pilsētas nomalē.				11. samazināt kopējo enerģijas patēriņu, un palielināt atjaunojamās enerģijas īpatsvaru patērētās enerģijas daudzumā — daļēji
IV. Uzņēmējdarbības attīstība							
1.	Veicināt pilsētas uzņēmumu sadarbību ar Krievijas un ES uzņēmējiem.		Veicināt sadarbību starp Krievijas un ES uzņēmējiem Organizēt uzņēmēju tikšanās ar Krievijas un ES uzņēmējiem (<i>pieredzes apmaiņas braucieni, izstādes, „apaļie galdi”</i>) Dalīties pieredzē ar uzņēmējiem pēc dažādām starptautiskām vizītēm Ievietot Balvu mājas lapā informāciju par sadarbības iespējām ar Krievijas un ES uzņēmējiem				
2.	Radīt apstākļus klientu un speciālistu piesaistei pilsētas		Organizēt pasākumus, kuri motivētu jauniešus atgriezties un strādāt Balvos.				

Nr.	MĒRĶI		RĪCĪBAS/aktivitāte				
	Balvu teritorijas attīstības programma 2007. —2010.	Atbilstība Olborgas saistībām	Balvu teritorijas attīstības programma 2007. —2010.	Izpidīts	Procesā	Neizpidīts	Atbilstība Olborgas saistībām
	uzņēmumiem.		Rīkot informatīvās dienas (<i>gan skolniekiem, gan studējošai jaunatnei</i>)				37. sadarboties ar biznesu, lai veicinātu un īstenotu labu uzņēmējdarbības praksi — daļēji
			Veikt pētījumu Balvos (<i>cik speciālistu ir pirmspensijas vecumā, kam būs vajadzīga maiņa</i>)				
			Organizēt un veicināt pasākumus un aktivitātes, lai ieaudzinātu bērnos lokālo patriotismu un motivēt darboties (<i>organizēt talkas, brīvprātīgais darbs utt.</i>)				
			Organizēt pasākumus, kas piesaistītu klientus uzņēmumiem				
			Rīkot „Uzņēmējdienu”				
			Organizēt „Izbraukuma dienas” pie veiksmīgākajiem uzņēmējiem				
3.	Organizēt pasākumu kopumu uzņēmējdarbībai labvēlīgas vides attīstībai.	36. izmantot līdzekļus, kas stimulē un atbalsta vietējo nodarbinātību un biznesa uzsākšanu — atbilst	Veicināt sadarbību starp pašvaldību un uzņēmējiem				36. izmantot līdzekļus, kas stimulē un atbalsta vietējo
			Izveidot uzņēmēju datu bāzi				
			Izveidot datu bāzi par potenciālajiem investīciju objektiem				
			Izstrādāt un publiskot informatīvos materiālus par potenciālajiem investīciju objektiem				
			Organizēt informatīvos pasākumus uzņēmējiem (tikšanās, seminārus)				
			Izstrādāt un ieviest sadarbības sistēmu ar uzņēmējiem				
			Aktivizēt pašvaldības darbu uzņēmējdarbības attīstībai				
			Izstrādāt un ieviest uzņēmējdarbības veicināšanas politiku				

Nr.	MĒRĶI		RĪCĪBAS/aktivāte				
	Balvu teritorijas attīstības programma 2007. —2010.	Atbilstība Olborgas saistībām	Balvu teritorijas attīstības programma 2007. —2010.	Izpildīts	Procesā	Neizpildīts	Atbilstība Olborgas saistībām
			Paplašināt Balvu mājas lapā izveidoto sadaļu par uzņēmējdarbību				nodarbinātību un biznesa uzsākšanu — atbilst
			Izveidot Uzņēmējdarbības atbalsta centru/Biznesa inkubatoru				

Informācija par darbu un tā aizstāvēšanu

Ar šo apliecinu, ka maģistra darbs

.....
.....

ir sagatavots aizstāvēšanai gala pārbaudījumu komisijā dabas zinātņu
maģistra grāda Vides zinātnēs iegūšanai

Autors..... paraksts, datums

Vadītājs paraksts, datums

Noslēguma darba saņemšanas reģistrācija:

Darba reģistrācijas Nr.....

Profilējošā katedra.....

Nodaļas lietvede paraksts, datums

Noslēguma darba aizstāvēšanas rezultāti:

Maģistra darbs aizstāvēts maģistra studiju gala pārbaudījumu komisijā

.....
gads, datums, mēnesis

un aizstāvēts ar atzīmi.....

Priekšsēdētājs..... paraksts, datums

Sekretārs..... paraksts, datums